

ДЕЛОТО ОЛЕКСАНДР ВОЛКОВ СРЕЩУ УКРАИНА

(Жалба № 21722/11)

РЕШЕНИЕ

(по същество)

Страсбург

9 януари 2013 г.

Настоящото решение ще стане окончателно при условията, посочени в чл. 44, § 2 от Конвенцията. То може да претърпи редакционни промени.

По делото Олександр Волков срещу Украйна
Европейският съд по правата на човека (предишно Пето отделение), заседаващ в състав:

Дин Шпилман, председател

Марк Вилигерр

Боциан М. Зупанчич

Ан Паур-Форде

Ганна Юдживска

Ангелика Нусбергер

Андре Потоцки, съдии,

и Клаудия Вестърдийк, заместник-секретар на отделението,
след закрито заседание, проведено на 11 декември 2012 г., постанови следното решение, което беше прието на посочената дата.

ПО ПРОЦЕДУРАТА

1. Делото е образувано по жалба (№ 21722/11) срещу Украйна, подадена в съда на 30 март 2011 г. на основание чл. 34 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи („Конвенцията“) от украинския гражданин г-н Олександр Волков („жалбоподател“).

2. Жалбоподателят се представлява от г-н П. Лийч и г-жа Дж. Гордън, адвокати от Европейския адвокатски център за правата на човека в Лондон („EHRAC“). Украинското правителство („правителството“) се представлява от своите агенти г-жа В. Лютковска и г-н Н. Кулчитски от Министерството на правосъдието.

3. Жалбоподателят се оплаква, че са нарушени правата му по Конвенцията при освобождаването му от длъжността съдия във Върховния съд. По-конкретно той твърди, че по силата на чл. 6 от Конвенцията: (I) делото му не е разгледано от „неза-

висим и безпристрастен съд“; (II) производството пред Висшия съдебен съвет на Украйна (ВСС) (Вища Рада Юстиції) не е било справедливо и не е било в съответствие с процедурата по националното законодателство, предвиждаща предоставяне на важни процедурни гаранции, включително давностни срокове за дисциплинарни наказания; (III) на пленарното си заседание парламентът е взел решението за освобождаването му от длъжност, без да е проведено истинско проучване на случая и при злоупотреба с електронната система за гласуване; (IV) делото му е било разгледано от съд, който не представлява „съд, създаден в съответствие със закона“; (V) решенията по делото му са били взети, без да е направена правилна преценка на доказателствата и без да са обсъдени важни доводи на защитата му; (VI) Върховният административен съд на Украйна (ВАСУ) не е компетентен да отменя актовете на ВСС, което представлява нарушение на „правото на съд“; и (VII) нарушен е принципът на равенство на страните. Жалбоподателят се оплаква също така, че освобождаването му от длъжност противоречи на чл. 8 от Конвенцията и че не е разполагал с ефективно средство за правна защита, което е нарушение на чл. 13 от Конвенцията.

4. На 18 октомври 2011 г. жалбата е обявена за частично недопустима и Съдът запознава правителството с нея. Взето е решение да се даде приоритет на жалбата (Правило 41).

5. Жалбоподателят и правителството представят писмени становища (Правило 54, § 2 (b)).

6. Съдебното заседание е публично и е проведено в сградата на Съда по правата на човека в Страсбург на 12 юни 2012 г. (Правило 59, § 3).

Пред Съда се явиха:

(a) от страна на правителството:

Г-н Н. Кулчитски, агент,

Г-н В. Насад,

Г-н М. Бем,

Г-н В. Демченко,

Г-жа Н. Сукхова, съветници;

(b) от страна на жалбоподателя:

Г-н П. Лийч, адвокат,

Г-жа Дж. Гордън,

Г-жа О. Попова, съветници.

Присъства също така и жалбоподателят.

Съдът изслуша пледоариите на г-н Н. Кулчитски, г-н П. Лийч и г-жа Дж. Гордън, а също така и отговорите на господата Н. Кулчитски и П. Лийч на въпросите, зададени от страните.

ПО ФАКТИТЕ

I. ОБСТОЯТЕЛСТВАТА ПО ДЕЛОТО

7. Жалбоподателят е роден през 1957 г. и живее в Киев.

A. Предистория

8. През 1983 г. жалбоподателят е назначен на длъжността съдия в районен съд. Към онзи момент вътрешното законодателство не е предвиждало полагане на клетва при встъпване в длъжност на съдия.

9. На 5 юни 2003 г. жалбоподателят е избран на длъжност съдия във Върховния съд.

10. На 2 декември 2005 г. жалбоподателят е избран за заместник-председател на Съвета на съдиите в Украйна (орган на съдийското самоуправление).

11. На 30 март 2007 г. жалбоподателят е избран за председател на Военната колегия на Върховния съд.

12. На 26 юни 2007 г. Конгресът на съдиите в Украйна постановява решение, че друг съдия – В. П., не може повече да бъде член на ВСС и мандатът ѝ трябва да бъде прекратен. В. П. обжалва решението в съда. Тя обжалва решението и в парламентарната комисия по правосъдието („парламентарната комисия“).

13. На 7 декември 2007 г. Конгресът на съдиите в Украйна избира жалбоподателя за член на ВСС и иска от парламента разрешение той да положи клетва, за да може да встъпи в длъжност във ВСС според изискванията на чл. 17 от Закона за Висшия съдебен съвет от 1998 г. (Закон за ВСС от 1998 г.) Подобно предложение е направено и от председателя на Съвета на съдиите в Украйна.

14. Председателят на парламентарната комисия по правосъдието С. К., който е и член на ВСС, информира Съвета на съдиите в Украйна, че въпросът трябва да бъде проучен много внимателно, ведно с твърденията на В. П. за незаконосъобразност на решението на Конгреса на съдиите в Украйна, с което се прекратява мандатът ѝ като член на ВСС.

15. Жалбоподателят не заема длъжността член на ВСС.

B. Производството срещу жалбоподателя

16. Междувременно С. К. и двама членове на парламентарната комисия отправят пред ВСС искане за провеждане на предварително проучване за евентуално извършено правонарушение от страна на жалбоподателя при упражняване на професионалната му дейност, като се позовават освен всичко и на жалбата на В. П.

17. На 16 декември 2008 г. Р. К., член на ВСС, след провеждане на предварително проучване, отправя искане до ВСС да се произнесе по въпроса не следва ли жалбоподателят да бъде освободен от длъжността съдия „за нарушаване на клетвата“, като твърди, че неколкократно в качеството си на съдия във Върховния съд жалбопо-

дателят е разглеждал жалби срещу решения на съдията Б., който е негов роднина, поточно брат на съпругата му. Освен това, участвайки като трета страна в производствата, инициирани от В. П. (във връзка с решението на Конгреса на съдиите в Украйна да прекратят мандата ѝ), жалбоподателят не е направил отвод на същия този съдия Б., който е участвал в състава, разглеждащ делото ѝ. На 24 декември 2008 г. Р. К. допълва искането си, като дава допълнителни примери за дела, разглеждани от съдията Б., които впоследствие са били преразглеждани от жалбоподателя. Някои от действията на жалбоподателя, послужили като основание за искането за освобождаването му от длъжност, датират още от ноември 2003 г.

18. На 20 март 2009 г., след проведено предварително проучване, членът на ВСС В. К. отправя още едно искане до ВСС за освобождаване на жалбоподателя от длъжността съдия „за нарушаване на клетвата“ с мотива, че жалбоподателят е извършил редица груби процесуални нарушения при разглеждане на дела, свързани с корпоративни спорове, по които страна по делата е било дружество с ограничена отговорност. Някои от действията на жалбоподателя, послужили като основание за отправяне на искането, датират от юли 2006 г.

19. На 19 декември 2008 г. и на 3 април 2009 г. тези искания са били предявени на жалбоподателя.

20. На 22 март 2010 г. В. К. е избран за председател на ВСС.

21. На 20 май 2010 г. ВСС поканва жалбоподателя да присъства на 25 май 2010 г. на разглеждането на въпроса за освобождаването му от длъжност. На същата дата жалбоподателят отговаря на ВСС, че не може да присъства, тъй като от 24 до 28 май 2010 г. председателят на Върховния съд го изпраща в командировка в Севастопол за предоставяне на методически съвети на местния съд. Жалбоподателят моли ВСС да отложи изслушването.

22. На 21 май 2010 г. ВСС уведомява жалбоподателя, че разглеждането на делото за освобождаването му от длъжност е отложено за 26 май 2010 г. Според жалбоподателя той е получил съобщението на 28 май 2010 г.

23. На 26 май 2010 г. ВСС разглежда исканията на Р. К. и В. К. и постановява две решения за внасяне в парламента на предложение за освобождаване на жалбоподателя от длъжност съдия „за нарушаване на клетвата“. В. К. е председателствал заседанието. Р. К. и С. К. са участвали в заседанието като членове на ВСС. Жалбоподателят е отсъствал.

24. Решенията са гласувани от присъстващите 16 членове на ВСС, трима от които са съдии.

25. На 31 май 2010 г. В. К., в качеството си на председател на ВСС, внася в парламента двете предложения за освобождаването на жалбоподателя от длъжността съдия.

26. На 16 юни 2010 г., по време на заседанието, председателствано от С. К., парламентарната комисия разглежда становищата на ВСС относно жалбоподателя и приема препоръка за освобождаването му от длъжност. Членовете на комисията, които са поискали ВСС да проведе предварително проучване за действията на жалбоподателя, също са гласували в подкрепа на препоръката за освобождаването му от длъжност. Освен самия С. К., и друг член на комисията, който преди това е разглеждал делото на жалбоподателя като член на ВСС, е гласувал „за“ препоръката в качеството си на член на комисията. Жалбоподателят е отсъствал от заседанието на комисията.

27. На 17 юни 2010 г. становищата на ВСС и препоръките на парламентарната комисия са разгледани на пленарно заседание на парламента. Дадена е думата на С. К. и В. К., които докладват случая на жалбоподателя. Жалбоподателят е присъствал на заседанието. След дебата парламентът гласува за освобождаването му от длъжността съдия „за нарушаване на клетвата“ и приема резолюция по този въпрос.

28. По думите на жалбоподателя по време на електронното гласуване мнозинството от депутатите са отсъствали. Присъстващите депутати са гласували с карти на отсъстващите им колеги. На Съда са предоставени твърдения на депутати относно злоупотребата с картите за гласуване и видеозапис на съответната част от пленарното заседание.

29. Жалбоподателят оспорва освобождаването си от длъжност пред ВАСУ. Той твърди, че: ВСС не е бил независим и безпристрастен; ВСС не го е уведомирал надлежно за заседанието по неговото дело; ВСС не е приложил по надлежен начин процедурата за освобождаване от длъжност в глава четвърта от Закона за ВСС от 1998 г., която предвижда редица процесуални гаранции като уведомяване на засегащия съдия за дисциплинарното производство срещу него и възможност той да участва активно в производството, срокове на съдопроизводството, тайно гласуване и давностен срок за дисциплинарни наказания; констатациите на ВСС са необосновани и незаконосъобразни; парламентарната комисия не го е изслушала и е действала незаконосъобразно и пристрастно; парламентът е приел резолюция за освобождаването му от длъжност, без да е налице мнозинство на депутатите, в нарушение на чл. 84 от Конституцията, на чл. 24 от Закона за статута на народния депутат на Украйна от 1992 г. (Закон Украйна „Про Статус Суддів“) и чл. 47 от Регламента за дейността на парламента (Закон Украйна „Про регламент Верховної Ради України“).

30. Жалбоподателят иска оспорваните решения и становищата на ВСС, както и парламентарната резолюция да бъдат обявени за незаконосъобразни и да се отменят.

31. В съответствие с чл. 171-1 от Кодекса на административното съдопроизводство („Кодексът“) делото е възложено на Специалната палата на ВАСУ.

32. Жалбоподателят е поискал делото да не се разглежда от Специалната палата поради това, че тя е формирана незаконосъобразно и съставът ѝ е предубеден.

Искането на жалбоподателя е отхвърлено като неоснователно. Според жалбоподателя редица негови искания за събиране на различни доказателства и за призоваване на свидетели са били отхвърлени.

33. На 6 септември 2010 г. жалбоподателят допълва жалбата си с твърдения на депутати за злоупотреба с картите за гласуване по време на гласуването на освобождаването му от длъжност и с видеозапис на съответната част от пленарното заседание.

34. След проведени няколко заседания, на 19 октомври 2010 г., ВАСУ разглежда жалбата на О. В. и постановява решение. ВАСУ констатира, че жалбоподателят е встъпил в длъжност съдия през 1983 г., когато вътрешното право не предвижда полагането на клетва от съдията. Жалбоподателят обаче е бил освободен от длъжност за нарушаване на основните стандарти на съдийската професия, залегнали в чл. 6 и чл. 10 от Закона за съдиите от 1992 г. (Закон України „Про Статус Суддів“), които са имали задължителна сила по времето, когато жалбоподателят е извършил процесните действия.

35. Съдът констатира, че решението на ВСС и становището му по искането на Р. К. са незаконосъобразни, тъй като жалбоподателят и съдията Б. не са роднини според действащото законодателство. В производствата, в които жалбоподателят е бил трета страна, той не е имал задължение да направи отвод на съдия Б. Въпреки това ВАСУ отказва да отмени актовете на ВСС, постановени по искане на Р. К., като отбелязва, че в съответствие с чл. 171-1 от Кодекса не е овластен да направи това.

36. Що се отнася до решението и становището на ВСС във връзка с искането на В. К., съдът ги намира за законосъобразни и обосновани.

37. Относно довода на жалбоподателя, че ВСС е трябвало да приложи процедурата, предвидена в глава четвърта от Закона за ВСС от 1998, съдът отбелязва, че в съответствие с чл. 37, ал. 2 от този закон въпросната процедура се прилага само в случаите, в които санкцията е порицание или понижаване в ранг. Освобождаването от длъжност „за нарушаване на клетвата“ е предвидено в чл. 126, ал. 5, т. 5 от Конституцията и процедурата, която следва да се приложи, е различна, а именно – процедурата по чл. 32 от глава втора от Закона за ВСС от 1998 г. Съдът заключава, че процедурата, посочена от жалбоподателя, е неприложима при освобождаване от длъжност на съдия „за нарушаване на клетвата“. Оттук следва, че не се прилагат давностните срокове, посочени в чл. 36 от Закона за съдиите от 1992 г. и чл. 43 от Закона за ВСС от 1998 г.

38. Съдът приема, че жалбоподателят е отсъствал от заседанието на ВСС без уважителна причина и отбелязва, че не са били допуснати процесуални нарушения в производството пред парламентарната комисия. Относно твърдените процедурни нарушения по време на пленарното заседание съдът приема, че резолюцията на парламента за освобождаването на жалбоподателя от длъжност е била гласувана с мнозинството от депутатите и това е било потвърдено от поименните записи. Съдът отбелязва

ва, че не е оправомощен да се произнася относно конституционността на парламентарните актове, тъй като компетентен за това е Конституционният съд.

30. Заседанията на ВАСУ са били проведени в присъствието на жалбоподателя и другите страни по делото.

С. Обстоятелства във връзка с назначаването на председателите и заместник-председателите на националните съдилища, и по-специално на председателя на ВАСУ

40. На 22 декември 2004 г. на основание чл. 20 от Закона за съдоустройството на Украйна от 2002 г. (Закон Украйна „Про Судоустрій Суддів“) президентът на Украйна назначава съдия П. на поста председател на ВАСУ.

41. На 16 май 2007 г. Конституционният съд констатира, че разпоредбата на чл. 20, ал. 5 от Закона за съдоустройството на Украйна от 2002 г. относно процедурата за назначаване и освобождаване на председателите и заместник-председателите на съдилищата от президента на Украйна е противоконституционна, като препоръчва парламентът да направи съответни законодателни промени.

42. На 30 май 2007 г. парламентът с резолюция въвежда временна процедура за назначаване на председатели и заместник-председатели на съдилищата. Резолюцията овластява ВСС да назначава председателите и заместник-председателите на съдилищата.

43. На същата дата жалбоподателят оспорва резолюцията пред съда с твърдението, че тя противоречи на Закона за ВСС от 1998 г. и на други закони на Украйна. Съдът незабавно постановява решение, с което спира действието на резолюцията.

44. Поради празнота в закона, възникнала в резултат на решението на Конституционния съд от 16 май 2007 г., на 31 май 2007 г. Съветът на съдиите в Украйна приема решение, с което обявява своите временни пълномощия да назначава председателите и заместник-председателите на съдилищата.

45. На 14 юни 2007 г. официалният вестник на парламента („Відомості Верховної Ради України“) публикува становището на председателя на парламентарната комисия С. К., в което се посочва, че местните съдилища нямат правомощието да преразглеждат горепосочената резолюция на парламента и че съдиите, извършили това, ще бъдат освободени от длъжност „за нарушаване на клетвата“.

46. На 26 юни 2007 г. Конгресът на съдиите в Украйна одобрява решението на Съвета на съдиите в Украйна от 31 май 2007 г.

47. На 21 февруари 2008 г. съдът, който е сезиран да се произнесе относно парламентарната резолюция, я отменя като незаконосъобразна.

48. На 21 декември 2009 г. Президиумът на ВАСУ решава, че съдията П. трябва да продължи да изпълнява функциите си на председател на ВАСУ след изтичане на петгодишния срок, предвиден в чл. 20 от Закона за съдоустройството на Украйна от 2002 г.

49. На 22 декември 2009 г. Конституционният съд постановява решение относно тълкуването на разпоредбите на чл. 116, ал. 5, т. 4 и чл. 20, ал. 5 от Закона за съдоустройството на Украйна от 2002 г. Конституционният съд приема, че тези разпоредби трябва да се възприемат единствено като израз на правомощието на Съвета на съдиите в Украйна да дава препоръки за назначаване на съдии на административни длъжности от друг орган (или длъжностно лице), посочен в закона. Съдът задължава парламента незабавно да се съобрази с решението от 16 май 2007 г. и да направи съответните законодателни промени.

50. На 24 декември 2009 г. Конференцията на съдиите от административните съдилища решава, че съдията П. следва да продължи да изпълнява функциите си на председател на ВАСУ.

51. На 25 декември 2009 г. Съветът на съдиите в Украйна отменя решението си от 24 декември 2009 г. като незаконосъобразно и отбелязва, че по силата на чл. 41, ал. 5 от Закона за съдоустройството на Украйна от 2002 г. първият заместник-председател на ВАСУ, съдия С., трябва да изпълнява функциите на председател на съда.

52. На 16 януари 2010 г. Главната прокуратура публикува съобщение в пресата, в което се отбелязва, че органът или длъжностното лице, оправомощено да назначава и освобождава председателите на съдилищата, все още не са посочени в законодателството на Украйна, а Съветът на съдиите в Украйна може единствено да дава препоръки по тези въпроси. Съдия П. не е бил освободен от поста председател на ВАСУ и затова продължава да го заема на законно основание.

53. Съдия П. продължил да изпълнява задълженията си като президент на ВАСУ.

54. На 25 март 2010 г. Конституционният съд постановява, че решението на парламента от 30 май 2007 г. е противоконституционно.

55. Съставът на ВАСУ, който разглежда делата по чл. 171-1 от кодекса, е свикан през май – юни 2010 г. по процедурата, предвидена в чл. 41 от Закона за съдоустройството на Украйна от 2002 г.

II. ПРИЛОЖИМО ВЪТРЕШНО ПРАВО

A. Конституция от 28 юни 1996 г. (Конституція України)

56. Член 6 от Конституцията гласи, че държавната власт в Украйна се осъществява на принципа на разделението на властите на законодателна, изпълнителна и съдебна.

57. В съответствие с чл. 76 от Конституцията народни представители в парламента могат да бъдат граждани на Украйна, които в деня на изборите са навършили 21 години, имат право на глас и са живели в Украйна през последните пет години.

59. Чл. 84 от Конституцията предвижда, че на заседанията на парламента народните представители гласуват лично.

59. Чл. 126, ал. 5 от Конституцията гласи следното:

„Съдията се освобождава от длъжност от органа, който го е избрал или назначил, в случай на:

- (1) изтичане на срока, за който е избран или назначен;
- (2) навършване на 65-годишна възраст;
- (3) невъзможност да осъществява правомощията си по здравословни причини;
- (4) нарушаване от страна на съдията на изискванията за съдийска несъвместимост;
- (5) нарушаване на клетвата от страна на съдията;
- (6) осъждане на съдията с влязла в сила присъда;
- (7) загубване на гражданството от страна на съдията;
- (8) обявяване на безвестно отсъствие или смърт по отношение на съдията;
- (9) подаване на оставка или освобождаване от длъжност по собствено желание“.

60. Чл. 128 и чл. 131 от Конституцията гласят:

Член 128

„Първото назначаване на длъжност професионален съдия за срок от 5 години се осъществява от президента на Украйна. Всички други съдии освен съдиите от Конституционния съд на Украйна се избират от парламента на Украйна безсрочно по реда, установен от закона...“

Чл. 131

„В Украйна действа Висш съдебен съвет, който:

- (1) внася предложения за назначаване или освобождаване от длъжност на съдиите;
- (2) взема решения относно нарушения от страна на съдиите и прокурорите на изискванията за несъвместимост;
- (3) провежда дисциплинарни производства срещу съдиите от Върховния съд на Украйна и съдиите от върховните специализирани съдилища и разглежда жалби срещу решенията за привличане към дисциплинарна отговорност на съдиите от апелативните и местните съдилища и прокурорите.

Висшият съдебен съвет се състои от двадесет членове. Парламентът на Украйна, Президентът на Украйна, Конгресът на съдиите в Украйна, Конгресът на адвокатите в Украйна и Конгресът на представителите на висшите юридически учебни заведения и научни институции назначават по трима свои членове във Висшия съдебен съвет, а Всеукраинската конференция на служителите в прокуратурата назначава двама членове във Висшия съдебен съвет.

В състава на Висшия съдебен съвет по право влизат председателят на Върховния касационен съд, министърът на правосъдието и главният прокурор.

В. Наказателен кодекс от 5 април 2001 г. (Кримінальний Кодекс України)

61. Чл. 375 от кодекса гласи:

„1. Постановяването от страна на съдия (съдии) на явно неправомерна присъда, решение или постановление се наказва с лишаване от свобода до пет години или с лишаване от свобода от две до пет години.

2. Ако от деянието са настъпили тежки последици или е извършено по користни подбуди или в чужд личен интерес, наказанието е лишаване от свобода от пет до осем години“.

С. Кодекс на административното съдопроизводство от 6 юли 2005 г. (Кодекс Адміністративного Судочинства України)

62. Относимите разпоредби на кодекса гласят:

Чл. 161. Въпроси, които съдът решава при постановяване на решение

„1. При постановяване на решение съдът решава:

(1) възникнали ли са обстоятелствата, на които се основават исканията и възраженията, и от какви доказателства се подкрепят;

(2) съществуват ли други фактически данни от значение за решаването на делото и от какви доказателства се подкрепят;

(3) коя правна норма следва да се приложи към тези правоотношения ...“

Чл. 171-1. Особености на производството по обжалване на актовете, действията или бездействията на парламента на Украйна, на президента на Украйна, на Висшия съдебен съвет и на Висшата квалификационна комисия на съдиите в Украйна.

[Разпоредбата е в сила от 15 май 2010 г.]

„1. Правилата на настоящата разпоредба се прилагат в производствата по административни дела относно:

(1) законосъобразността (извън конституционността) на резолюциите на парламента, указите и разпорежданията на президента на Украйна;

(2) актовете на Висшия съдебен съвет; ...

2. Актовете, действията или бездействията на парламента на Украйна, на президента на Украйна, на Висшия съдебен съвет и на Висшата квалификационна комисия на съдиите в Украйна се оспорват пред Върховния административен съд на Украйна. За тази цел във Върховния административен съд на Украйна се създава отделна палата. ...

4. Административни дела по обжалване на актове, действия или бездействия на парламента на Украйна, на президента на Украйна, на Висшия съдебен съвет и на Висшата квалификационна комисия на съдиите в Украйна се разглеждат от съдийска колегия от най-малко петима съдии...

5. С оглед изхода на разгледаното дело Върховният административен съд на Украйна може:

(1) да обяви акта на парламента на Украйна, на президента на Украйна, на Висшия съдебен съвет и на Висшата квалификационна комисия на съдиите в Украйна за незаконосъобразен изцяло или частично;

(2) да обяви действията или бездействията на парламента на Украйна, на президента на Украйна, на Висшия съдебен съвет и на Висшата квалификационна комисия на съдиите в Украйна за незаконосъобразни и да ги задължи да предприемат определени действия ...“

Д. Законът „за съдоустройството“ от 7 февруари 2002 г. с последващи изменения („Закон за съдоустройството на Украйна от 2002“) (Закон України „Про Судустройі Суддів“) (в сила до 30 юли 2010 г.)

63. Относителните разпоредби на закона гласят:

Чл. 20. Ред за създаването на съдилища

„... 5. Председателят и заместник-председателят се назначават на длъжност измежду съдиите за срок от пет години и се освобождават от съответната длъжност от президента на Украйна по предложение на председателя на Върховния съд на Украйна (а за специализираните съдилища – по предложение на председателя на съответния по-висш специализиран съд) въз основа на препоръка от Съвета на съдиите в Украйна (а за специализираните съдилища – по препоръка от съответния съвет на съдиите)“.

С решение на Конституционния съд от 16 май 2007 г. разпоредбата на чл. 20, ал. 5 от закона относно назначаването на председатели и заместник-председатели на съдилищата от президента на Украйна е обявена за противоконституционна.

Чл. 41. Председател на Върховния специализиран съд.

„Председателят на Върховния специализиран съд:

...

(3) формира палати на съда; внася предложения за техния персонален състав, които се утвърждават от Президиума на съда; ...

5. В отсъствие на председателя на Върховния специализиран съд неговите задължения се изпълняват от първия заместник-председател, а ако той отсъства – от един от заместник-председателите на съда в съответствие с разпределените им задължения“;

Чл. 116. Съветът на съдиите в Украйна

„1. В периода между сесиите на Конгреса на съдиите в Украйна висшият орган на съдийското самоуправление е Съветът на съдиите в Украйна.

...

5. Съветът на съдиите в Украйна:

(4) взема решения относно назначаването на съдиите на административни длъжности и освобождаването им в случаите и по реда, предвиден в този закон.

6. Решенията на Съвета на съдиите в Украйна са задължителни за всички органи на съдийското самоуправление. Решение на Съвета на съдиите в Украйна може да бъде отменено от Конгреса на съдиите в Украйна.

Е. Закон „относно статута на съдиите“ от 15 декември 1992 г. с последващите изменения („Закон за статута на съдиите от 1992 г.“) (Закон Украйна „Про Статус Суддів“, в сила до 30 юли 2010 г.)

64. Относимите разпоредби на Закона предвиждат следното:

Чл. 5. Изисквания за съвместимост.

„Съдията не може да бъде член на политическа партия или синдикална организация, да участва в политическа дейност, да има представителен мандат, да заема друга платена длъжност или да извършва друга платена работа освен научна, образователна или творческа.

Чл. 6. Задължения на съдиите

„Съдиите са длъжни:

– при осъществяване на правосъдието да спазват Конституцията и законите на Украйна и да осигуряват пълно, всестранно и обективно разглеждане на делата в рамките на определените срокове;

– да спазват чл. 5 от този закон и вътрешните правила;

– да не разкриват информация, класифицирана като държавна, военна, търговска или банкова тайна...

– да се въздържат от всякакви действия, които компрометират званието на съдията и могат да предизвикат съмнение в неговата обективност, безпристрастност и независимост.

Чл. 10. Съдийска клетва

„При първото си назначаване съдията трябва да положи следната тържествена клетва:

„Тържествено се кълна честно и добросъвестно да изпълнявам задълженията си на съдия, да раздавам правосъдие, подчинявайки се само на закона, да бъда обективен и справедлив“.

Клетвата се полага пред президента на Украйна“.

Чл. 31. Основания за дисциплинарна отговорност на съдиите:

„1. Съдията носи дисциплинарна отговорност за нарушаване на:

– законодателството при разглеждане на делата;

– изискванията по чл. 5 от този закон;

– задълженията по чл. 6 от този закон.

2. Отменяването или изменяването на съдебно решение не води до дисциплинарна отговорност на съдията, участвал в постановяването на това решение, ако не е допуснато умишлено нарушение на закона или изискванията за добросъвестност и ако от решението не са настъпили тежки последици.

Член 32. Видове дисциплинарни наказания:

„1. На съдиите могат да бъдат наложени следните наказания:

– порицание;

– понижаване в ранг.

2. За всяко нарушение по чл. 31 на този закон се налага само едно дисциплинарно наказание ...“

Член 36. Срокове за налагане на дисциплинарно наказание и за заличаването му

„1. На съдията се налага дисциплинарно наказание в рамките на шест месеца от датата, на която на деянието е станало известно, като се изключи времето на временна нетрудоспособност или отпуск.

2. Ако до една година от датата на налагането на дисциплинарното наказание на съдията не бъде наложено друго дисциплинарно наказание, счита се, че той не е дисциплинарно наказван...“.

Ф. Законът „за Висшия съдебен съвет“ от 15 януари 1998 г. („Законът за ВСС от 1998 г.“) (Закон Украйна „Про Вищу раду юстиції“), както е формулиран по онова време.

65. Чл. 6 на Закона преди измененията от 7 юли 2010 г. гласи следното:

„За член на Висшия съдебен съвет може да се препоръча гражданин на Украйна на възраст между 35 и 60 години, който е живял в Украйна през последните десет години, владее официалния език, има висше юридическо образование и юридически стаж не по-малко от десет години.

Изискванията на ал. 1 на този член не се отнасят за лица, които влизат в състава на Висшия съдебен съвет *ex officio*.

Забранява се всякакъв опит за въздействие върху членовете на Висшия съдебен съвет“.

66. С измененията от 7 юли 2010 г. чл. 6 от закона се допълва със следния параграф:

„Когато в съответствие с този закон на длъжност член на Висшия съдебен съвет трябва да се назначи съдия, той се определя измежду съдиите, избрани на тази длъжност безсрочно“.

67. Член 8-13 уреждат реда за назначаване на членове на ВСС от органите, определени в чл. 131 на Конституцията.

68. С измененията от 7 юли 2010 г. в тези разпоредби са добавени допълнителни изисквания, според които десетима членове на ВСС се назначават от съдебните органи, посочени в чл. 131 на Конституцията.

69. Чл. 17 от закона предвижда, че преди встъпването си в длъжност членът на ВСС полага клетва на заседание на парламента.

70. Според чл. 19 на закона ВСС се състои от две секции. Работата на ВСС се координира от неговия председател, а в негово отсъствие – от заместник-председателя. Председателят на ВСС, заместник-председателят на ВСС и ръководителите на секции на ВСС работят като постоянно действащи.

71. Другите относими разпоредби на закона гласят:

Член 24. Заседания на Висшия съдебен съвет.

„Заседанията на Висшия съдебен съвет са открити. Закрито заседание се провежда по решение на мнозинството от конституционния състав на Висшия съдебен съвет...“.

Член 26. Отвод на член на ВСС

„Член на Висшия съдебен съвет подлежи на отвод и не може да участва в разглеждането на определен въпрос, ако бъде установено, че той или тя лично пряко или косвено е заинтересуван от изхода на делото... В тези случаи членът на Висшия съдебен съвет трябва да си направи самоотвод. При същите обстоятелства лицето... чието дело се разглежда... може да направи отвод на член на Висшия съдебен съвет.... „

Член 27. Актове на Висшия съдебен съвет

„Актовете на Висшия съдебен съвет се обжалват изключително само пред Върховния административен съд на Украйна по реда, установен в Кодекса на административното съдопроизводство на Украйна“.

72. Глава втора на закона – „Разглеждане на въпроси за освобождаване на съдиите“, предвижда следното:

Член 32. Предложение за освобождаване на съдия от длъжност при особени обстоятелства [формулировка на разпоредбата преди 15 май 1010 г.]

„Висшият съдебен съвет разглежда въпроса за освобождаването на съдия от длъжност на основанията по чл. 126, ал. 5, т. 4–6 от Конституцията след представяне на съответно заключение на Висшата квалификационна комисия на съдиите в Украйна или по свой почин. Съдията, чието дело се разглежда, трябва да бъде писмено поканен да присъства на заседанието на Висшия съдебен съвет.

Решението на Висшия съдебен съвет за внасяне на предложение за освобождаване на съдия от длъжност по чл. 126, ал. 5, т. 4 и 5 от Конституцията се постановява с две трети от мнозинството на членовете на Висшия съдебен съвет, участвали в заседанието, а в случаите по чл. 126, ал. 5, т. 6 от Конституцията – с мнозинство от конституционния състав на Висшия съдебен съвет“.

Член 32. Предложение за освобождаване от длъжност на съдия при особени обстоятелства [формулировка на члена от 15 май 2010 г.]

„Въпросът за освобождаването на съдия от длъжност на основанията по чл. 126, ал. 5, т. 4–6 от Конституцията (нарушаване на изискванията за несъвместимост, нарушаване на клетвата, осъждане на съдията с влязла в сила присъда) се раз-

глежда от Висшия съдебен съвет след представяне на съответно становище на Висшата квалификационна комисия на съдиите в Украйна или по негов почин.

Нарушаване на клетвата от съдия се състои в:

(I) „извършване на действия, които компрометират длъжността на съдията и могат да предизвикат съмнения в безпристрастността, обективността и независимостта му или в почтеността и неподкупността му;

(II) незаконно придобиване на имущество или извършване на разходи от съдия, които превишават доходите му или тези на семейството му;

(III) преднамерено забавяне на делото и разглеждането му извън установените в закона срокове; или

(IV) нарушаване на морално-етични принципи на поведението на съдията.

Съдията, чието дело се разглежда, трябва да бъде писмено поканен да присъства на заседанието на Висшия съдебен съвет. Ако по уважителни причини съдията не може да участва, той може да представи писмени обяснения, които се приобщават към материалите по делото. Писмените обяснения на съдията се четат на заседанието на Висшия съдебен съвет. Повторното неявяване на съдията на заседание е основание за разглеждане на делото в негово отсъствие.

Решението на Висшия съдебен съвет за предложение за освобождаване от длъжност на съдия по чл. 126, ал. 5, т. 4–6 от Конституцията се взема с мнозинство от конституционния състав на Висшия съдебен съвет“.

73. Глава четвърта на закона – „Дисциплинарно производство срещу съдии от Върховния съд и върховните специализирани съдилища“, гласи следното:

Член 37. Санкции, налагани от Висшия съдебен съвет [формулировка на члена до 30 юли 2010 г.]

„Висшият съдебен съвет може да привлече към дисциплинарна отговорност...съдиите от Върховния съд... на основания, предвидени в чл. 126, ал. 5, т. 5 от Конституцията и Закона на Украйна „За статута на съдиите“.

Висшият съдебен съвет може да налага следните дисциплинарни наказания:

- порицание;
- понижаване в ранг.

Висшият съдебен съвет може да постанови решение за несъвместимостта на съдията със заеманата длъжност и да внесе предложение за освобождаването му от длъжността в органа, който го е избрал или назначил“.

Член 39. Стадии на дисциплинарното производство

„Дисциплинарното производство включва следните стадии:

1. проверка на данните за извършено дисциплинарно нарушение;
2. откриване на дисциплинарно производство;
3. разглеждане на дисциплинарното дело;
4. постановяване на решение ...“

Член 40. Проверка на данните за извършено дисциплинарно нарушение

„Проверката на данните за извършено дисциплинарно нарушение се осъществява от... един от членовете на Висшия съдебен съвет чрез писмени обяснения от съдията и други лица, събиране и проверка на материали по приключили дела, получаване на друга информация от органите на държавната власт, организации, институции, асоциации и граждани.

За резултатите от проверката се изготвя справка, в която се излагат фактическите обстоятелства от проверката, заключенията и предложенията. Съдията, по отношение на който е направена проверка, трябва да бъде запознат със справката и другите материали.

Член 41. Образуване на дисциплинарно производство

„При наличие на основания за дисциплинарно производство срещу... съдия от Върховния съд... дисциплинарното производство се образува по решение на Висшия съдебен съвет в рамките на десет дни от датата на получаване на данни за извършено дисциплинарно нарушение от съдията или, ако е необходима проверка на тази информация, в рамките на десет дни от датата на приключване на проверката“.

Член 42. Разглеждане на дисциплинарното дело [формулировка на разпоредбата до 30 юли 2010 г.]

„След приемане на заключението и на материалите по проверката Висшият съдебен съвет разглежда дисциплинарното дело на следващото си заседание.

Решение по дисциплинарно дело се взема с тайно гласуване и в отсъствие на съдията, чието дело се разглежда...

При решаване на въпроса за дисциплинарната отговорност Висшият съдебен съвет трябва да изслуша съдията. Ако по уважителни причини съдията не може да присъства на заседанието, той може да представи писмени обяснения, които се приобщават към материалите по делото. Писмените обяснения на съдията се четат на заседанието на Висшия съдебен съвет. Повторното неявяване на съдията на заседание е основание за разглеждане на делото в негово отсъствие“.

Член 43. Срокове за налагане на дисциплинарно наказание

„Дисциплинарното наказание се налага в рамките на шест месеца от датата, на която деянието е станало известно, като се изключи евентуалният период на временна нетрудоспособност или отпусък, но не по-късно от една година от датата на деянието“.

Член 44. Заличаване на дисциплинарно наказание

Ако до една година от датата на налагането на дисциплинарно наказание на съдията не бъде наложено друго дисциплинарно наказание, счита се, че той не е дисциплинарно наказван...“.

Г. Закон „За реда за избиране и освобождаване на съдии от парламента“ от 18 март 2004 г. („Закон за (избиране и освобождаване) на съдиите от 2004 г., в сила до 30 юли 2010 г.) (Закон „Про порядък обрания на посаду та звільнення з посади професійного судді Верховною Радою України“)

74. Относимите разпоредби на закона гласят:

Член 19. Ред за разглеждане от парламентарната комисия на предложение за освобождаване от длъжност на съдия, избран безсрочно

„Предложението [на Висшия съдебен съвет] за освобождаване от длъжност на съдия, избран безсрочно, се разглежда от парламентарната комисия в рамките на един месец от датата на получаване на предложението...

Парламентарната комисия проучва жалби на граждани и друга информация, свързана с дейността на съдията.

Парламентарната комисия може да поиска провеждането на допълнителни проучвания от Върховния съд, Висшия съдебен съвет, съответния върховен специализиран съд, държавната съдебна администрация, Съвета на съдиите в Украйна или от съответната квалификационна комисия на съдиите.

Резултатите от допълнителните проучвания се представят на парламентарната комисия в писмена форма в сроковете, установени от парламентарната комисия, но не по-късно от петнадесет дни от датата на искането за разследване.

Съдията, който се разследва, се уведомява за времето и мястото на заседанието на парламентарната комисия“.

Член 20. Ред за решаване от парламентарната комисия на въпроса за освобождаване от длъжност на съдия, избран безсрочно

„На заседанието на парламентарната комисия по правни въпроси за освобождаване от длъжност на съдия, избран безсрочно, могат да присъстват депутати и представители на Върховния съд, върховните специализирани съдилища, Висшия съдебен съвет, Държавната съдебна администрация и други органи на държавната власт, на местното самоуправление и обществени институции.

Съдията, чието дело се разглежда, присъства на заседанието освен в случаите на освобождаване от длъжност по член 126, ал. 5, т. 2, 3, 6, 7, 8 и 9 от Конституцията.

Повторното неявяване на съдията без уважителна причина е основание делото да се гледа в негово отсъствие, след като парламентарната комисия се увери, че той е бил надлежно уведомен за времето и мястото на заседанието. Парламентарната комисия преценява основателността на причините за неявяването му ...

Заседанието на парламентарната комисия за решаване на въпроса за освобождаване на съдията от длъжност започва с доклад на нейния председател.

Членовете на парламентарната комисия и на Парламента могат да задават въпроси на съдията по материалите от проучванията и по фактите, посочени в жалбите на гражданите.

Съдията има право да се запознае с материалите по делото, фактичестката страна на делото и заключението на парламентарна комисия във връзка с освобождаването му от длъжност“.

Член 21. Внасяне на предложение за освобождаване от длъжност на съдия... на пленарното заседание на парламента

„Парламентарната комисия внася на пленарното заседание на парламента предложение, с което препоръчва или не препоръчва освобождаването от длъжност на съдията, избран безсрочно. За изказване се дава думата на представител на парламентарната комисия“.

Член 22. Покана за присъствие на парламентарното заседание за разглеждане на въпроса за освобождаване от длъжност на съдия, избран безсрочно

„...Съдията, чието дело се разглежда, трябва да присъства на пленарното заседание на парламента, ако се освобождава от длъжност по чл. 126, ал. 5, т. 1, 4 и 5 от Конституцията. Неявяването му не представлява пречка за разглеждане на въпроса по същество“.

Член 23. Процедура на пленарното заседание на парламента за разглеждане на въпроса за освобождаването от длъжност на съдия, избран безсрочно

„На пленарното заседание на парламента представител на парламентарната комисия по правните въпроси докладва за всеки един съдия, предложен за освобождаване от длъжност.

Ако съдията не е съгласен да бъде освободен от длъжност, изслушват се неговите обяснения.

Народните представители имат право да задават въпроси на съдията.

Ако на пленарното заседание по време на разискванията стане нужно да се извършат допълнителни проучвания във връзка с жалбите на гражданите или да се потърси допълнителна информация, парламента дава съответните указания на парламентарната комисия“.

Член 24. Решение на парламента за освобождаване от длъжност на съдия, избран безсрочно

„Парламентът постановява решение за освобождаване от длъжност на съдия на основание чл. 126, ал. 5 от Конституцията.

Решението се взема от мнозинството на конституционния състав на парламента с явно гласуване“.

Н. Законът за „парламентарната комисия“ от 4 април 1995 г. („Закон за Парламентарната комисия от 1995 г.“) („Закон Про Постійній комісії Верховної Ради України“)

75. Член 1 на закона гласи, че парламентарната комисия е орган на парламента, съставен от членове на парламента, със задача да изготвят закони в определена

област, да провеждат предварително проучване на въпросите от компетентност на парламента и да осъществяват контролни функции.

I. Законът „за статута на народния депутат на Украйна“ от 17 ноември 1992 („Закон за статута на народните представители 1992“)(„Закон Украйна „Про статус народного депутата Украйна“)

76. Според чл. 24 на закона народният представител е длъжен да присъства и лично да участва в заседанията на парламента. Той е длъжен да гласува лично по въпросите, разглеждани от парламента или неговите органи.

J. Закон за „Правилника за дейността на парламента“ от 10 февруари 2010 г. („Законът за парламента“)(„Закон Украйна „Прорегламент Верховної Ради України“)

77. Член 47 от Правилника за дейността на парламента предвижда, че когато парламентът взема решения, неговите членове гласуват лично чрез електронната система за гласуване в залата, в която се провеждат дебатите, или, ако вотът е таен – във фоайето до залата, в която се провеждат дебатите.

III. МАТЕРИАЛИ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА

A. Европейска харта за статута на съдиите от 8–10 юли 1998 г. (Документ на Дирекцията по правни въпроси на Съвета на Европа (98) 23)

78. Относими извадки от глава 5 на Хартата „Отговорност“:

„5.1. Неизпълнението от страна на даден съдия на някое от задълженията, изрично установени в закона, е основание за налагане на наказание само въз основа на решение, взето по предложение, препоръка или със съгласието на юрисдикция или орган, най-малкото половината от състава на който са избрани съдии, в рамките на процедура, позволяваща да бъдат изслушани и двете страни, и в която съдията, срещу който е образувано производството, има право да бъде представляван. Размерът на наказанията, които могат да бъдат налагани, е установен със закон и тяхното налагане се подчинява на принципа на пропорционалността. Решението на изпълнителен орган, юрисдикция или орган, определящ наказанието, може да се обжалва пред висшестоящата съдебна инстанция“.

B. Становище на Венецианската комисия

79. Относимите към делото извадки от Съвместното становище по „Закона за изменение на някои законодателни актове на Украйна за недопускане на злоупотреба с правото на обжалване“ на Венецианската комисия и Дирекцията за сътрудничество към Генералната дирекция по правата на човека и правните въпроси на Съвета на Европа, прието от Венецианската комисия на 84-тото Пленарно заседание (Венеция, 15–16 октомври 2010 г. CDL-AD (2010) 029), гласят следното (изреченията в получерния текст са в оригиналния текст):

„28. В резултат на положените усилия, които ние приветстваме – да се преодолеят проблемите, свързани с малкото на брой съдии във Висшия съдебен съвет, редица нормативни актове – Заключителните разпоредби на раздел XII, Законът на Украйна за съдоустройството и статута на съдиите и измененията в чл. 3.11 на Закона за Висшия съдебен съвет, предвиждат, че двама от тримата членове на ВСС се назначават от Върховната Рада на Украйна (чл. 8.1) и от президента на Украйна (чл. 9.1), един от тримата се назначава от Конгреса на съдиите (чл. 11.1) и един от тримата се назначава от Конгреса на представителите на висшите юридически учебни заведения и научни институции (чл. 12.1), като те трябва да са с ранг на съдии. Всеукраинската конференция на служителите в прокуратурата назначава двама членове във Висшия съдебен съвет, като единият от тях трябва да е съдия (чл. 13.1)

29. Въпреки това **съставът на Висшия съдебен съвет на Украйна не съответства на европейските стандарти, тъй като от 20 членове само трима са съдии, избрани от колегите си.** Заключителните разпоредби фактически съдържат признание, че броят на представителите на съдийското съсловие във ВСС трябва да е по-голям, но приетата регламентация определя изборът или назначаването на съдиите да се извършва от парламента, президента, образователните институции и прокуратурата... При така определения състав един съдия е член по право (председателят на Върховния съд), както и някои от членовете, назначавани от президента и парламента, са *de facto* съдии или бивши съдии, но това изискване на закона не важи за настоящите членове до изтичането на техния мандат. Заедно с министъра на правосъдието и главния прокурор 50 % от членовете на ВСС принадлежат към изпълнителната или законодателната власт или са избрани от тях. Затова не може да се каже, че Висшият съдебен съвет се състои от преобладаващ брой съдии. Понякога в страните от по-старата демокрация изпълнителната власт има решаващо влияние и в някои страни такава система на практика може да работи приемливо. При срещите ни с украинските власти в Киев самите те се определиха като страна с демокрация в преход, която има щастието да използва опита на други страни. Както бе отбелязано в предишни становища, „новите демокрации нямат възможността да развиват традиции, които да предотвратяват злоупотребите, и тъкмо поради това в тези страни са необходими особени конституционни и законодателни разпоредби, които да гарантират, че няма да има политическа злоупотреба при назначаването на съдии“.

30. Допустим е известен компромис в състава на ВСС в резултат на взаимоотношенията на парламентарното мнозинство с изпълнителната власт, която оказва и натиск в тази насока, но това не може да преодолее структурния дефицит на състава му. Този орган не може напълно да избегне подчиняването си на политическо влияние. Няма достатъчно гаранции, че ВСС защитава ценностите и основните принципи на справедливостта. Съставът му е определен в Конституцията и поради това трябва да се направят конституционни поправки. Членството във ВСС на главния

прокурор по право поражда особено безпокойство, тъй като това може да оказва възпиращ ефект върху съдиите и да се възприема от тях като потенциална заплаха. Главният прокурор е страна по много дела, които съдиите трябва да решават, и присъствието му в орган, който назначава, наказва и отстранява съдиите, създава риск, че съдиите няма да са безпристрастни в подобни случаи, както и че главният прокурор не би бил безпристрастен към съдиите, чиито решения не одобрява. Следователно съставът на ВСС на Украйна не съответства на европейските стандарти. За да се промени съставът на ВСС, трябва да се промени Конституцията, а това може да е трудно, **затова, за да се преодолее небалансираният състав на ВСС, законът трябва по-строго да регулира несъвместимостта.** Като се имат предвид правомощията на ВСС, той трябва да работи като постоянно действащ орган, а избраните членове, за разлика от тези по право, не трябва да упражняват никаква друга обществена или частна дейност, докато са в състава на ВСС....

42.... Имайки предвид, че министърът на правосъдието и главният прокурор на Украйна са членове на ВСС по право (чл. 131 от Конституцията) и че украинската Конституция не гарантира, че ВСС ще се състои от по-голям или преобладаващ брой съдии, избрани от техните колеги, внасянето на предложения от членовете на изпълнителната власт за освобождаване от длъжност на съдия може да накърни независимостта на съдиите... Във всички случаи **не бива да се допуска член на ВСС, който е внесъл предложение за освобождаване от длъжност на съдия, да участва в решаването на въпроса за отстраняването му:** това би засегнало гаранциите за безпристрастност ...

43. ...За гарантиране на правната сигурност и особено за опазване на независимостта на съдиите са необходими точност и предсказуемост на мотивите за дисциплинарна отговорност. Затова трябва да се положат усилия да се избягват неясните мотиви и общите дефиниции. **Новата дефиниция** съдържа много общи постановки, като например: „[извършване на] действия, които компрометират съдийската длъжност и могат да предизвикат съмнения в безпристрастността, обективността и независимостта ѝ, [или] почтеността и неподкупността ѝ; и „нарушаване на морално-етични принципи на поведение“. Използването на неясни понятия и възможността те да бъдат използвани като политическо оръжие срещу съдиите крие голяма опасност... Така мотивите за дисциплинарна отговорност стават все по-широкообхватни, поради което е необходима по-прецизна регламентация, за да се гарантира независимостта на съдиите.

44. И най-накрая, в последния параграф на чл. 32 е залегнало изискването решенията за предложенията на ВСС за освобождаване от длъжност на съдия да се вземат с обикновено мнозинство вместо с две трети от мнозинството. Предвид небалансирания състав на ВСС това е стъпка срещу независимостта на съдиите ...

51. И най-накрая, съставът на...извънредно влиятелната т.нар. „Пета палата“ на Върховния административен съд на Украйна трябва да е много ясно определен от закона, за да отговаря на изискванията на фундаменталното право на достъп до правосъдие, установено със закон...

С. Доклад на Томас Хамарберг, Комисар за правата на човека към Съвета на Европа, след посещението му в Украйна (19–26 ноември 2011 г.) CommDH (2012) 10, 23 февруари 2012 г.

80. Относимите към делото извадки гласят следното:

II. Въпроси, отнасящи се до независимостта и безпристрастността на съдиите

Независимостта на съдебната власт, което означава независимост на всеки отделен съдия, трябва да бъде защитена както законодателно, така и на практика. Комисарят отбелязва със загриженост, че според общественото мнение съдиите не са защитени от външен натиск, включително и от натиск от политическо естество. Нужни са решителни действия в няколко аспекта, за да се отстранят факторите, които правят съдиите уязвими и отслабват тяхната независимост. Властите трябва внимателно да разглеждат всички твърдения за неправомерно политическо или друго влияние или намеса в работата на съдебните институции и да гарантират ефективни правни средства за защита.

Комисарят приканва украинските власти изцяло да изпълнят препоръките на Венецианската комисия относно необходимостта от опростяване и изсяняване на процедурите и критериите, свързани с назначаване и освобождаване от длъжност на съдиите, както и с налагането на дисциплинарни наказания. Важно е да се въведат адекватни предпазни мерки, за да се гарантира справедливостта и да се премахне рискът от политизиране на дисциплинарните процедури. А що се отнася до назначаването на съдиите, от решаващо значение трябва да са квалификацията и заслугите на отделния кандидат.

Настоящият състав на Висшия съдебен съвет не отговаря на международните стандарти и трябва да се промени, а това ще изисква конституционни поправки...

20. През ноември 2011 г. заместник-генералният прокурор Михайло Гаврилюк, който е член на ВСС, уведомява за започнало дисциплинарно производство срещу членове на Наказателната палата на Върховния съд с мотив, че са нарушили клетвата си. Комисарят е бил уверяван, че това развитие на нещата е в резултат на натиск от изпълнителната власт върху съдебната институция, за да се повлияе върху резултата от изборите на следващия председател на Върховния съд...

35. Конституцията и Законът на Украйна за съдоустройството и статута на съдиите предвиждат освобождаването от длъжност на съдия да се извършва от органа, който го е избрал или назначил, по предложение на Висшия съдебен съвет. Някои от хората, с които Комисарят е разговарял, подчертават, че с оглед на настоящия състав

на ВСС рискът подобно решение да е повлияно от политически или подобни съображения е много голям. Подобни съображения също могат да окажат влияние върху решението на парламента за освобождаване от длъжност на съдия, избран безсрочно. Ето защо, с оглед защитата на независимостта на съдиите, трябва да се въведат допълнителни гаранции както в законодателството, така и на практика.

36. В Конституцията и в Закона на Украйна за съдоустройството и статута на съдиите се съдържат клаузи срещу неправилен натиск, но те трябва да се спазват още по-стриктно както юридически, така и на практика...

42. Комисарят е особено загрижен от докладите за силното влияние, упражнявано от прокуратурата и изпълнителната власт върху съдиите чрез техните представители във ВСС. Той е бил информиран за случаи на дисциплинарно производство, образувано по инициатива на членове на ВСС, представляващи прокуратурата, за твърдено нарушение на клетвата от страна на съдии, които не възприемат позицията на държавното обвинение (вж. също § 20 по-горе). В този контекст Комисарят би желал да напомни, че съдиите не бива да имат причини да се опасяват от освобождаване от длъжност или дисциплинарно преследване заради постановените от тях актове...

Заклучения и препоръки

46. Комисарят подчертава, че системата за назначаване на съдии трябва да е напълно защитена от неправилен политически или друго партизанско влияние. Решенията на съдиите не трябва да подлежат на преразглеждане по друг начин освен по обичайната процедура за обжалване. Дисциплинарните мерки срещу съдиите трябва да бъдат регулирани от точни правила и процедури, предприемани вътре в съдебната система, и да не се променят в резултат на политически или каквито и да било други неправилен влияния.

47. Комисарят не може да коментира истинността на описаните по-горе твърдения за упражняване на натиск върху съдиите от Върховния съд (вж. § 20), но той все пак намира, че ситуацията дава основание за сериозна загриженост. Украинските власти следва да разгледат всички твърдения за намеса в работата на съдебните институции. Длъжностните лица от правителствените органи трябва да се въздържат от всякакви действия или изявления, които могат да се възприемат като инструмент за упражняване на натиск върху работата на съдебните институции или да предизвикат съмнения в способността им да изпълняват ефективно задълженията си. Съдиите не трябва да се страхуват от освобождаване от длъжност или дисциплинарно преследване поради постановените от тях актове. В допълнение, трябва да се използват възможностите, които реформата предоставя, за да се утвърди още повече независимостта на съдебната система от изпълнителната власт...“.

IV. СРАВНИТЕЛНОПРАВНО ИЗСЛЕДВАНЕ

81. През 2012 г. Институтът за сравнително публично и международно право „Макс Планк“ (Max-Planck-Institut für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht), Германия, изготви доклад за проведеното сравнителноправно изследване „Съдийската независимост в периода на преход“¹.

82. Наред с другите въпроси изследователският доклад разглежда дисциплинарните производства срещу съдиите в различните държави. Той показва, че не съществува единен подход към организацията на системата на съдийската дисциплина в европейските страни. Отбелязва се, че в много европейски страни основанията за дисциплинарна отговорност на съдиите се определят с твърде общи понятия (като например груба или повтаряща се небрежност при изпълнение на служебните задължения, поради което се създава впечатлението, че съдията е очевидно неподходящ да заема този пост (Швеция)). А в Италия законът предвижда подробен списък с 37 различни дисциплинарни нарушения, свързани с поведението на съдиите както в работата, така и извън нея. Санкциите за дисциплинарно нарушение на съдия могат да включват: предупреждение, порицание, преместване, понижаване в ранг, понижаване, временно спиране на повишение в длъжност, глоба, намаляване на заплатата, временно отстраняване от длъжност, уволнение с или без пенсионни обезщетения. Най-тежката санкция – отстраняването от длъжност на съдия, обикновено се постановява от съда, а в някои правни системи – и от друга институция, като например – от Специализирания дисциплинарен съвет на Висшия съвет на магистратурата, но като правило подлежи на обжалване пред съд. С изключение на Швейцария парламентът не участва в тази процедура, но системата в Швейцария е коренно различна поради ограничени срок, за който се избират съдиите.

ПО ПРАВОТО

I. ТВЪРДЯНИ НАРУШЕНИЯ НА ЧЛЕН 6, АЛ. 1 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

83. Жалбоподателят прави следните оплаквания по чл. 6, ал. 1 от Конвенцията: (I) делото му не е било разгледано от „независим и безпристрастен съд“; (II) производството пред ВСС по освобождаването му от длъжност не е било справедливо, защото не е било проведено според процедурата на глава четвърта от Закона за ВСС от 1998 г., която предвижда важни процедурни гаранции за дисциплинарните наказания, включително и давностни срокове; (III) на пленарното си заседание парламентът е приел решението за освобождаването му от длъжност чрез злоупотреба с електронната система за гласуване; (IV) делото му не е било разгледано от „съд, създаден в съответствие със закона“; (V) решенията по делото му са били взети при неправилна

¹ Judicial Independence in Transition. Seibert-Fohr, Anja (Ed.), 2012, XIII, 1378 p.

преценка на доказателствата и не са били обсъдени важни доводи на защитата му; (VI) Върховният административен съд на Украйна не е компетентен да отменя актовете на ВСС, което представлява нарушение на „правото на съд“; (VII) нарушен е принципът на равенство на страните.

84. Член 6, § 1 от Конвенцията предвижда:

„1. Всяко лице при определянето на неговите граждански права и задължения или при наличието на каквото и да е наказателно обвинение срещу него има право на справедливо и публично гледане на неговото дело в разумен срок от независим и безпристрастен съд, създаден в съответствие със закона...“

А. Допустимост

85. Страните не оспорват допустимостта на гореспоменатите оплаквания.

86. Доколкото правителството признава, че чл. 6, § 1 от Конвенцията е приложим в конкретния случай, Съдът намира за уместно да разгледа този въпрос в детайли.

1. Приложим ли е чл. 6, § 1 в гражданската му част

87. Съдът отбелязва, че трудовите спорове между държавните служители и държавата могат да попаднат извън гражданската част на чл. 6, при условие че са изпълнени две кумулативни условия. Първо, в националното си законодателство държавата трябва изрично да е изключила достъпа до съдилищата на тази категория служители. Второ, това трябва да бъде оправдано по обективни причини в интерес на държавата (вж. *Vilho Eskelinen and Others v. Finland* [GC], no. 63235/00, § 62, ECHR 2007-IV).

88. В контекста на първото условие няма пречка Съдът да квалифицира конкретен национален орган извън националната съдебна система като „съд“ за целите на теста на *Eskelinen*. На административен или парламентарен орган може да се гледа като на „съд“ според същността на това понятие, като по този начин чл. 6 става приложим за споровете на държавните служители (*Argyrou and Others v. Greece*, no. 10468/04, § 24, 15 януари 2009 г., и *Savino and Others v. Italy*, nos. 17214/05, 20329/05 и 42113/04, § 72–75, 28 април 2009 г.). Заключение за приложимостта на чл. 6 не е преюдициално спрямо въпроса дали процедурните гаранции са в съгласие с такива производства (вж. *Savino and Others*, цитирано по-горе, § 72).

89. На заседанието си ВСС е разгледал делото на жалбоподателя, като е определил всички въпроси, свързани с фактите и правото, и е направил оценка на доказателствата. По това дело са взети две решения за внасяне на предложение в парламента за освобождаване на жалбоподателя от длъжността съдия във Върховния съд. След получаването на предложението в парламента парламентарната комисия по правните въпроси го е разгледала, като ѝ е било дадено време да прецени заключенията на ВСС, за да може според правомощията си да проведе допълнителни проучвания, ако

счете това за необходимо, след което да се произнесе с препоръка дали съдията да бъде отстранен от длъжност, или не (вж. чл. 19–21 на Закона за (избиране и освобождаване) съдиите от 2004 г.). След това на пленарното си заседание парламентът е приел решение за освобождаване на жалбоподателя от длъжност въз основа на предложението на ВСС и препоръката на парламентарната комисия (вж. чл. 23 на същия закон). Най-накрая решенията на ВСС и парламента са били преразгледани от ВАСУ.

90. Затова е очевидно, че при решаване на делото на жалбоподателя, постановявайки обвързващо решение, ВСС, парламентарната комисия и пленарното заседание на парламента заедно са изпълнявали съдийски функции (вж. *Savino and Others*, § 74). Обвързващото решение за освобождаването на жалбоподателя от длъжност след това е било преразгледано от ВАСУ, който е класически съд в националната съдебна система.

91. Предвид това не може да се направи изводът, че националният закон „изрично е изключил достъпа до съд“ по отношение на жалбата на жалбоподателя. Следователно случаят не отговаря на първото условие на теста на *Eskelinen* и чл. 6 е приложим в гражданската му част (сравни с *Olujić v. Croatia*, no. 22330/05, § 31–45, 5 февруари 2009 г.).

2. Приложим ли е чл. 6, § 1 в наказателната му част

92. Не е задължително двата аспекта на чл. 6 – гражданският и наказателният, да се самоизключват (*Albert and Le Compte v. Belgium*, 10 февруари 1983 г., § 30, Series A no. 58). Следователно остава открит въпросът дали чл. 6 от Конвенцията е приложим в наказателната му част.

93. В светлината на критерия на решението по делото Енгел (вж. *Engel and Others v. the Netherlands*, 8 юни 1976 г., § 82–83, Series A no. 22) възникват някои съображения по отношение на тежестта на наложената върху жалбоподателя санкция. Доколкото лустрационните производства в Полша, довели също до уволняването на определени лица, са донякъде аналогични, Съдът е постановил, че по този сценарий съответните разпоредби на полското законодателство не са били „насочени към отделна група лица със специален статут, както например стоят нещата с дисциплинарният закон“, а обхващат голяма група граждани; тези производства са довели до забрана за назначаване на работа за голям брой обществени длъжности, но в националния закон не е включен изчерпателният им списък (вж. *Matyjek v. Poland* (dec.), no. 38184/03, § 53 and § 54, ECHR 2006-VII). Следователно този казус е различен, тъй като в настоящия случай жалбоподателят, който има специален статут, е наказан за неизпълнение на професионалните си задължения – деяние, което категорично попада в обхвата на дисциплинарният закон. Наложена на жалбоподателя санкция е класическа дисциплинарна мярка за неизпълнение на професионални задължения; по отношение на вътрешното право тази санкция се различава от наказателноправна-

та санкция за умишлено постановяване от съдията на неправомерно решение (вж. чл. 375 от Наказателния кодекс по-горе). Важно е също така да се отбележи, че освобождаването на жалбоподателя от длъжността съдия не му е попречило да практикува право в друго качество в рамките на юридическата професия.

94. Съдът е констатирал, че уволнението от въоръжените сили не може да се разглежда като наказателна санкция за целите на чл. 6, § 1 от Конвенцията (вж. *Tepeli and Others v. Turkey* (dec.), no. 31876/96, 11 септември 2001 г., и *Suküt v. Turkey* (dec.), no. 59773/00, 11 септември 2007 г.). Съдът също така изрично приема, че съдебно производство във връзка с освобождаването от длъжност на съдия-изпълнител за множество простъпки „не е свързано с наказателно обвинение“ (вж. *Bayer v. Germany*, no. 8453/04, § 37, 16 юли 2009 г.).

95. С оглед на гореизложеното Съдът счита, че фактите по конкретния случай не дават основание да се направи извод, че делото на жалбоподателя за освобождаването му от длъжност е свързано с наказателно обвинение по смисъла на чл. 6 от Конвенцията. Съответно, разпоредбата на този текст е неприложима в наказателната ѝ част.

3. За допустимостта от друг аспект

96. По-нататък Съдът отбелязва, че горните оплаквания по чл. 6, § 1 от Конвенцията не са явно необосновани по смисъла на чл. 35, § 3, б. (а) от Конвенцията. Те не са недопустими по някакви други причини. Следователно трябва да се обявят за допустими.

В. По същество

1. По отношение на принципа за „независим и безпристрастен съд“

(а) Становище на жалбоподателя

97. Жалбоподателят се оплаква, че делото му не е било разгледано от „независим и безпристрастен съд“. ВСС в частност не отговаря на изискванията за съд поради начина на формиране на състава му, подчинеността на членовете му на други държавни органи и личните пристрастия на някои от членовете му. Жалбоподателят подчертава, че особено С. К., В. К. и Р. К. не са могли да бъдат безпристрастни при решаването на делото му. Изискванията за независимост и безпристрастност не са били изпълнени и в следващите етапи на производството, включително и пред ВАСУ, който не е могъл да осигури необходимите гаранции, а също така и адекватното разглеждане на делото.

98. Според жалбоподателя разглеждането на делото му пред ВАСУ не е могло да отстрани процесуалните дефекти от предишните етапи на производството. Не е било в правомощията на ВАСУ да отмени решенията за освобождаването му от длъжност; при липсата на законови разпоредби остава неясно какви биха били процесуалните последици от обявяването на решенията за незаконсъобразни. Освен това

начинът, по който ВАСУ е разгледал делото на жалбоподателя, оставя впечатление, че не имало адекватна реакция по отношение на оплакванията на жалбоподателя, че относимите и важни доводи и становища не са били разгледани, че е липсвала фактическа обосновааност за отстраняването му от длъжност, че е имало лични пристрастия на членовете на ВСС, че процедурата на гласуване в парламента е била нередовна.

(b) Становище на правителството

99. Правителството възразява, като твърди, че националното право предоставя достатъчно гаранции за независимост и безпристрастност на ВСС. В същото време при разглеждането на делото на жалбоподателя не е имало никакви индикации за лични пристрастия от страна на който и да било от членовете на ВСС. По-специално, изявленията на С. К. пред медиите, на които се позовава жалбоподателят, в действителност са били направени повече от шест месеца преди събитията, предмет на настоящото дело. Следователно не е налице причинно-следствена връзка между тези изявления и освобождаването от длъжност на жалбоподателя. Няма убедителни доводи в подкрепа на твърдението, че Р. К. и В. К. са били предубедени. Решението на ВСС е било взето с мнозинство и твърдяната пристрастност на определени членове на ВСС не е могла да окаже сериозно влияние върху безпристрастността на този орган като цяло.

100. Правителството признава, че е имало известно припокриване в състава на ВСС и в този на парламентарната комисия при разглеждането на делото на жалбоподателя след получаването му в парламента. Независимо от това комисията е колегиален орган, който е постановил решението си с мнозинство от гласовете и това решение не е било обвързващо за пленарното заседание на парламента.

101. Правителството твърди, че няма причина да се съмнява в независимостта и безпристрастността на ВАСУ.

102. Според правителството при разглеждането на делото от ВАСУ той е можел да отстрани всички твърдяни недостатъци в процедурно отношение, възникнали на предишни етапи на производството. Във връзка с това правителството посочва, че ВАСУ има достатъчни правомощия да обяви за незаконосъобразни решенията на ВСС и парламента за освобождаване от длъжност и в такъв случай съдията ще се счита за неосвободен от длъжност. В подкрепа на твърдението си правителството представя примери от националната съдебна практика, когато съдии успешно са оспорили решенията за освобождаването им, след което са били образувани съдебни производства за възстановяването им в длъжност. В този контекст правителството поддържа становището, че начинът, по който ВАСУ е разгледал делото на жалбоподателя, е бил правилен и всички относими доводи на жалбоподателя са били надлежно разгледани. По-специално, ВАСУ е дал съответен отговор на твърдението на жалбоподателя за нарушаване на процедурата за гласуване в парламента. Също така ВАСУ е обърнал подобаващо внимание на твърдението на жалбоподателя за наруша-

ване на изискването за независимост и безпристрастност на по-ранните етапи на производството.

(с) *Преценката на Съда*

103. За да се определи дали даден съд може да се счита за „независим“ по смисъла на чл. 6, § 1, трябва да се отчете начинът на назначаване на членовете му и срока на мандата им, да се прецени съществуват ли гаранции за предотвратяване на външен натиск и съществува ли видимост, че този орган е независим (вж. *Findlay v. the United Kingdom*, 25 февруари 1997 г., § 73, Reports of Judgments and Decisions 1997-I, и *Brudnicka and Others v. Poland*, no. 54723/00, § 38, ECHR 2005-II). Съдът подчертава, че понятието за разделение на властите между политическите органи на държавата и съдебната система има все по-голямо значение в съдебната практика (вж. *Stafford v. the United Kingdom* [GC], no. 46295/99, § 78, ECHR 2002-IV). В същото време нито чл. 6, нито някоя друга разпоредба от Конвенцията изискват държавите-членки да се съобразяват с основните теоретични концепции по отношение на допустимите граници на взаимодействието на властите (вж. *Kleyn and Others v. the Netherlands* [GC], nos. 39343/98, 39651/98, 43147/98 и 46664/99, § 193, ECHR 2003-VI).

104. По принцип „безпристрастност“ означава липса на предразсъдъци и пристрастия. Според установената практика на Съда наличието на безпристрастност по смисъла на чл. 6, § 1 трябва да се определи по: (I) субективен тест с особено внимание върху личните убеждения и поведение на отделния съдия – дали показва лични предразсъдъци и пристрастия по дадено дело; и (II) обективен тест, който да установи дали съдът, а също и съставът на съда предоставят достатъчно гаранции, които да изключват всяко съмнение относно неговата безпристрастност (вж. наред с други източници, *Fey v. Austria*, 24 февруари 1993 г., Series A no. 255, § 28 и § 30, и *Wettstein v. Switzerland*, no. 33958/96, § 42, ECHR 2000-XII).

105. Все пак няма ясно разграничение между субективната и обективната безпристрастност, тъй като от позицията на външния наблюдател поведението на съдията може не само да предизвика обективни съмнения в безпристрастността му (обективният тест), но може да постави под съмнение и вътрешното му убеждение (субективният тест) (вж. *Kyprianou v. Cyprus* [GC], no. 73797/01, § 119, ECHR 2005-XIII). В случаи на затруднение за получаване на доказателства, които да опровергават предположението за субективната безпристрастност на съдията, изискването за обективна безпристрастност предоставя допълнителни важни гаранции (вж. *Pullar v. the United Kingdom*, 10 June 1996, § 32, Reports 1996-III).

106. В това отношение дори външната проява може да е от важно значение. С други думи, „правосъдието не само трябва да се осъществява; трябва да е видимо, че то се осъществява“. Основният принцип е доверието, което съдилищата в демократичното общество трябва да вдъхнат на обществото (вж. *De Cubber v. Belgium*, 26 октомври 1984 г., § 26, Series A no. 86).

107. И накрая, концепциите за независимост и обективна безпристрастност са тясно свързани и в зависимост от обстоятелствата може да се наложи съвместното им разглеждане (вж. *Sacilor-Lormines v. France*, no. 65411/01, § 62, ECHR 2006-XIII). С оглед на фактите по настоящото дело Съдът намира за уместно да разгледа едновременно въпросите за независимостта и безпристрастността.

108. Съдът отбелязва (вж. § 89 и § 90 по-горе), че ВСС и парламентът са разгледали делото на жалбоподателя и са приели обвързващо решение. След това ВАСУ е разгледал констатациите и решенията на тези два органа. Ето защо Съдът първо трябва да провери дали са спазени принципите за независим и безпристрастен съд на етапа на решаване на делото на жалбоподателя и произнасяне на обвързващо решение.

(I) *Независимост и безпристрастност на органите, решили делото на жалбоподателя*

(a) *ВСС*

109. Съдът е на мнение, че ако поне половината от членовете на съда са съдии, включително председателят, който има решаващ глас, това би било убедителен индикатор за независимостта на съда (вж. *Le Compte, Van Leuven and De Meyere v. Belgium*, 23 юни 1981 г., § 58, Series A no. 43). По отношение на дисциплинарните производства срещу съдиите е уместно да се отбележи необходимостта от фактическо участие на съдии в съответните дисциплинарни производства, което е залегнало в Европейската харта за статута на съдиите (вж. § 78 по-горе).

110. Съдът отбелязва, че в съответствие с чл. 131 от Конституцията и Закона за ВСС от 1998 г. ВСС се състои от 20 членове, които се назначават от различни органи. Трябва да се отбележи, че трима членове са пряко назначени от президента на Украйна, други трима членове – от парламента на Украйна, и още двама членове – от Всеукраинската конференция на служителите в прокуратурата. Министърът на правосъдието и главният прокурор са членове на ВСС по право. От това следва, че в резултат на залегналите в Конституцията и развити в Закона за ВСС от 1998 г. принципи на формиране на ВСС неговият състав, назначен пряко от изпълнителната и законодателната власт, не е съдийски.

111. Така делото на жалбоподателя е било решено от 16 членове на ВСС, които са присъствали на заседанието, като само трима от тях са били съдии. Съдиите са били незначително малцинство от членовете на ВСС, които са разгледали делото на жалбоподателя (вж. § 24 по-горе).

112. Едва с промените от 7 юли 2010 г. на Закона за ВСС от 1998 г. е било добавено изискването 10 членове на ВСС да са назначени от съдийската общност. Тези изменения не са рефлектирали върху делото на жалбоподателя. Във всички случаи обаче промените не са достатъчни, тъй като органите, назначаващи члено-

вете на ВСС, си остават същите и само трима съдии се избират от колегите си. Като се има предвид важността на намаляването на влиянието на политическите органи на правителството върху формирането на ВСС и необходимостта да се гарантира необходимото равнище на съдийска независимост, начинът, по който се назначават съдиите в дисциплинарния орган, също има отношение към съдийското самоуправление. Както отбелязва Венецианската комисия, променените процедури не са решили проблема, тъй като самото назначаване на съдиите се извършва все още от същите власти, а не от съдийската общност (вж. § 28 и 29 от Становището на Венецианската комисия, цитирано в § 79 по-горе).

113. По-нататък Съдът отбелязва, че в съответствие с чл. 19 от Закона за ВСС от 1998 г. само четирима членове на ВСС работят като постоянно действащи. Другите членове работят и получават заплати извън ВСС, което неизбежно предполага материална, йерархична и административна зависимост от основните им работодатели, а това застрашава както тяхната независимост, така и безпристрастността им. По-специално, ако министърът на правосъдието и главният прокурор, които са членове на ВСС по право, загубят основната си работа, това ще доведе до тяхното освобождаване от ВСС.

114. Съдът се позовава на становището на Венецианската комисия, че включването на главния прокурор в състава на ВСС по право буди особено безпокойство, тъй като това може да оказва възпиращ ефект върху съдиите и да се възприема от тях като потенциална заплаха. Главният прокурор е на върха в йерархията в системата на прокуратурата и има надзорни функции върху всички прокурори. Прокурорите са страна по много дела, които съдиите решават. Присъствието на главния прокурор в орган, който назначава, наказва и отстранява съдиите, създава риск, че съдиите няма да са безпристрастни в подобни случаи или че главният прокурор не би бил безпристрастен към съдиите, чиито решения не одобрява (вж. § 30 от Становището на Венецианската комисия, цитирано в § 79 по-горе). Същото важи и за другите членове на ВСС, назначени от квотата на Всеукраинската конференция на служителите в прокуратурата. В това отношение е изразил загриженост и комисарят по правата на човека към Съвета на Европа (вж. § 42 от доклада му, цитиран в § 80 по-горе).

115. По-нататък Съдът отбелязва, че членовете на ВСС, които са извършили предварителните проучвания по делото на жалбоподателя и са представили предложение за освобождаването му от длъжност (Р. К. и В. К.), впоследствие са участвали във вземането на решение за отстраняването му от длъжност. Освен това един от тях (В. К.) е бил назначен за председател на ВСС и е ръководил заседанието по делото на жалбоподателя. Ролята на тези членове, които са привлекли към дисциплинарна отговорност жалбоподателя въз основа на резултатите от собствените им предварителни проучвания, повдига обективно съмнение в безпристрастността им при постановява-

нето на решение по съществото на делото на жалбоподателя (сравни с *Werner v. Poland*, no. 26760/95, § 43 и § 44, 15 ноември, 2001 г.).

116. Твърденията на жалбоподателя за лично пристрастие от страна на някои членове на ВСС следва да се отнесат и към действията на председателя на парламентарната комисия по правни въпроси (С. К.), който също е член на ВСС. Първо, не бива да се пренебрегва обстоятелството, че той не е позволил на жалбоподателя да положи служебна клетва като член на ВСС. Второ, публикуваното му становище в официалния парламентарен вестник от 14 юни 2007 г. навежда на мисълта, че той явно не е съгласен с предварителното решение на съда по делото за незаконосъобразността на парламентарната резолюция относно временната процедура за назначаване на председатели и заместник-председатели на местните съдилища. Въпреки че С. К. не е критикувал пряко жалбоподателя, очевидно е, че той не е одобрявал действията му като жалбоподател по това дело. Съдът не е убеден в твърдението на правителството, че това публично изявление е било направено много по-рано от образуването на дисциплинарното производство. Като се има предвид, че, както твърди правителството, времето между тези две събития е около шест месеца, този период не може да се счита за достатъчно дълъг, за да премахне каквато и да било причинно-следствена връзка между тях.

117. Фактите по делото показват както структурни недостатъци в производството пред ВСС, така и съществуването на лични пристрастия на някои от неговите членове при разглеждане на делото. Затова Съдът стига до извода, че производството пред ВСС не е отговаряло на изискванията за независимост и безпристрастност според чл. 6, § 1 от Конвенцията.

(b) „Независимост и безпристрастност“ на етапа на разглеждане на делото от парламента

118. По-нататъшното разглеждане на делото от законодателния орган – парламента, не отстранява структурните недостатъци на „независимостта и безпристрастността“, а по-скоро допринася за политизирането на процеса и засилва противоречията с принципа на разделение на властите.

– *Парламентарна комисия по правните въпроси*

119. Що се отнася до производството пред парламентарната комисия, председателят на комисията (С. К.) и един от нейните членове са едновременно с това и членове на ВСС и са участвали в разглеждането на делото на жалбоподателя и на двата етапа. Оттук следва, че е възможно те да не са били безпристрастни при разглеждане на предложението на ВСС за освобождаване на жалбоподателя от длъжност (вж. *mutatis mutandis, Oberschlick v. Austria* (no. 1), 23 май 1991 г., § 50–52, Series A no. 204). Освен това съображенията на Съда за липсата на лична безпристрастност, както е посочено в § 116 по-горе, са относими в същата степен и за този етап на производството. Трябва да се отдаде нужното внимание на обстоятелството, че С. К. и още два-

ма членове на парламентарната комисия са се обърнали към ВСС с инициативата да се започне предварително проучване за евентуално нарушаване на професионалните задължения от страна на жалбоподателя.

120. В същото време членовете на ВСС не са могли да се отведат, тъй като в Закона за (избиране и освобождаване) съдиите от 2004 г. няма предвидена процедура за отвод. Това показва, че липсват необходимите гаранции за съответствие на производството с теста за обективна безпристрастност (вж. *mutatis mutandis*, *Micallef v. Malta* [GC], no. 17056/06, § 99 и § 100, ECHR 2009).

– Пленарното заседание на парламента

121. На пленарното заседание на парламента делото е докладвано от С. К. и В. К. (вж. § 27 по-горе). По процедура е трябвало само да се обменят общи мнения по заключенията на ВСС и парламентарната комисия. На този етап решаването на делото се е ограничило до приемането на обвързващо решение въз основа на констатациите на ВСС и парламентарната комисия.

122. Като цяло фактите по настоящото дело показват, че пленарното заседание на парламента за разглеждане на процедурата не е подходящият форум за разглеждане на фактическите и правните въпроси по делото, за преценяване на доказателствата и определянето на правната квалификация на фактите. Ролята на заседаващите в парламента политици, от които не се очаква да имат юридически и съдебен опит в разглеждането на сложните въпроси на фактологията и правото по конкретно дисциплинарно дело, не е достатъчно изяснена от правителството и е необяснима с оглед изискванията за независимост и безпристрастност на съда по чл. 6 на Конвенцията.

(II) Дали липсата на „независимост и безпристрастност“ са поправени от ВАСУ

123. Според практиката на Съда дори когато съдебен орган, решаващ спорове по „гражданските права и задължения“, не се е съобразил в някои отношения с чл. 6, § 1, не се констатира нарушаване на Конвенцията, ако производствата пред този орган „подлежат на последващ контрол от съдебен орган с такава юрисдикция, която гарантира спазването на чл. 6, § 1 (вж. *Albert and Le Compte v. Belgium*, цитиран по-горе, § 29, и *Tsfayo v. the United Kingdom*, no. 60860/00, § 42, 14 ноември 2006 г.). За да се определи дали съдът има „пълна юрисдикция“ и осигурява ли той условия за „достатъчност на разглеждането“, за да отстрани липсата на независимост, констатирана на първата инстанция, е необходимо да се отчетат предметът на обжалваното решение, начинът, по който това решение е взето, основният спорен въпрос, включително соченото и действителното основание на обжалването (вж. *Bryan v. the United Kingdom*, 22 ноември 1995 г., § 44–47, Series A no. 335-A, and *Tsfayo*, цитиран по-горе, § 43).

(a) По отношение на „достатъчността на разглеждането“

124. Съдът не е убеден, че ВАСУ е извършил разглеждане на делото на жалбоподателя в достатъчна степен, по следните причини.

125. Първо, възниква въпросът дали ВАСУ е можел ефективно да разгледа решенията на ВСС и парламента, като се има предвид, че той има правомощия да обяви тези решения за противозаконни, но не може да ги отмени и да предприеме адекватни мерки, когато това е необходимо. Макар поначало обявяването на едно решение за незаконосъобразно да не поражда правни последици, Съдът счита, че невъзможността ВАСУ формално да отмени оспорените решения и липсата на правила за по-нататъшно развитие на дисциплинарното производство създават голяма несигурност по отношение на действителните правни последици от обявяването на решението за незаконосъобразно.

126. В това отношение е показателна съдебната практика по този въпрос. Правителството представи копия от решенията на националния съд по две дела. Тези примери показват, че след като ВАСУ е обявил освобождаването от длъжност на съдиите за незаконосъобразно, жалбоподателите е трябвало да инициират отделни производства, за да бъдат възстановени на длъжност. Тези материали не хвърлят светлина върху начина, по който трябва да протича производството (по-специално върху мерките, които трябва да предприемат властите след обявяването на спорните решения за незаконосъобразни и сроковете за предприемане на такива мерки), но и категорично показват, че няма автоматично възстановяване в длъжност на съдиите въз основа на декларативното решение на ВАСУ. Следователно представените материали сочат ограничените правни последици от решаването на подобни въпроси от страна на ВАСУ и още повече засилват опасенията на Съда, свързани с възможността ВАСУ ефективно да процедира по такива дела и да осигури „достатъчното“ им разглеждане.

127. Второ, спирайки се на начина, по който ВАСУ е стигнал до постановяване на решението по делото, Съдът отбелязва, че важните доводи, наведени от жалбоподателя, не са били надлежно разгледани от ВАСУ. По-специално Съдът не смята, че твърденията на жалбоподателя за липсата на безпристрастност от страна на членовете на ВСС и членовете на парламентарната комисия са били щателно разгледани. Твърденията на правителството в това отношение не са убедителни.

128. Освен това, въпреки че притежава необходимите правомощия, ВАСУ не е разгледал довода на жалбоподателя, че парламентарното решение за освобождаването му от длъжност е несъвместимо със Закона за статута на народния депутат от 1992 г. и с Регламента за дейността на парламента (вж. чл. 171-1, ал. 1 и ал. 5 от Кодекса на административното съдопроизводство), макар че жалбоподателят е поставил този въпрос в жалбата си и е представил необходимите доказателства (вж. § 29 и § 33 по-горе). ВАСУ не е направил оценка на доказателствата, представени от жалбоподателя. В същото време твърдението на жалбоподателя за незаконосъобразност на процедурата за гласуване в парламента се третира като искане за обявяване на противоконституционност на съответната парламентарна резолюция. По такъв начин

ВАСУ е избегнал необходимостта да се занимава с този проблем и го е оставил на Конституционния съд, до който жалбоподателят няма пряк достъп (вж. *Bogatova v. Ukraine*, по. 5231/04, § 13, 7 октомври 2010 г., на което Съдът ще се позовава и по-нататък).

129. Затова Съдът смята, че не е налице „достатъчност на разглеждането“ на делото на жалбоподателя от ВАСУ, поради което ВАСУ не е могъл да отстрани процесуалните недостатъци, констатирани на предишните етапи на националното съдопроизводство.

(b) По отношение на изискванията за независимост и безпристрастност на етапа на разглеждане на делото от ВАСУ

130. Съдът отбелязва, че съдебният контрол е извършен от съдиите на ВАСУ, които също са под дисциплинарната юрисдикция на ВСС. Това означава, че същите тези съдии могат да бъдат обект на дисциплинарно производство пред ВСС. Предвид обширните правомощия на ВСС по отношение на кариерата на съдиите (назначаване, дисциплинарни мерки и освобождаване от длъжност) и липсата на гаранции за независимостта и безпристрастността на ВСС (обсъдени по-горе), Съдът не е убеден, че при разглеждането на делото на жалбоподателя, по което страна по делото е ВСС, съдиите от ВАСУ са показали „независимост и безпристрастност“, както изисква чл. 6 от Конвенцията.

(III) Заключение

131. Следователно Съдът е на мнение, че националните власти не са успели да гарантират независимост и безпристрастност при решаване на делото на жалбоподателя, а последвалото разглеждане на делото не е поправило тези недостатъци. С оглед на това е налице нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията.

2. Спазване на принципа за правна сигурност във връзка с липсата на давностен срок за съдебното производство срещу жалбоподателя

(a) Становища на страните

132. Жалбоподателят се оплаква, че производството пред ВСС не е било справедливо, тъй като не е било съобразено с глава четвърта от Закона за ВСС от 1998 г., в която са залегнали редица важни процесуални гаранции, включително и давностен срок за дисциплинарните наказания. В същото време причината, изтъкната от ВАСУ за прилагането на различна процедура, не е достатъчно убедителна.

133. Жалбоподателят поддържа, че прилагането на давностен срок в неговия случай е било важно, за да се гарантира спазването на принципа на правната сигурност. След като не е спазен давностният срок по делото му, държавните власти са нарушили правото на жалбоподателя на справедлив процес.

134. Правителството оспорва жалбата и твърди, че в правния статут на съдиите са залегнали както гаранции за независимостта им при правораздаване, така и

възможността за привличането им към дисциплинарна отговорност за нарушаване на служебните задължения. Поради това, че „нарушаването на клетвата“ е сериозно правонарушение, давностните срокове за привличане на жалбоподателя към отговорност не са приложими.

(b) *Преценката на Съда*

135. Съдът отбелязва, че несъгласието на жалбоподателя с избраната процедура е въпрос за тълкуване на националното право, а това е преди всичко въпрос за юрисдикцията на националните власти. Въпреки това Съдът е длъжен да провери дали начинът, по който се тълкува и прилага националното право, води до последици, съвместими с принципите на Конвенцията, тълкувани в светлината на практиката на Съда (вж. *Scordino v. Italy* (no. 1) [GC], no. 36813/97, § 190 и § 191, ECHR 2006-V).

136. Съдът счита, че ВАСУ е изгъкнал достатъчно основания за производството се е провело по процедура, различна от тази, посочена от жалбоподателя (вж. § 37 по-горе). Прилагането на различната процедура не може да се разглежда като непредвидимо, произволно или явно неоснователно. И все пак остава въпросът дали твърдяната липса на конкретни гаранции, а именно – липсата на давностен срок за налагане на дисциплинарно наказание „за нарушаване на клетвата“ от съдия, е повлияла на справедливостта на производството.

137. Съдът е на мнение, че давностните срокове имат няколко важни цели, а именно – да гарантират правната сигурност, да защитят потенциалните ответници от стари иски, на които може да се окаже трудно да се противопоставят, да предпазят от всяка несправедливост, в случай че съдилищата трябва да постановяват решения за събития, станали в далечното минало и въз основа на доказателства, които могат да се окажат ненадеждни и непълни поради изтеклото време (вж. *Stubbings and Others v. the United Kingdom*, 22 октомври 1996 г., § 51, Reports 1996-IV). По отношение на наказателните, дисциплинарните и другите правонарушения давностните срокове присъстват в националните правни системи на договарящите се страни.

138. Що се касае до делото на жалбоподателя, през 2010 г. ВСС е разгледал факти от 2003 г. и 2006 г. (вж. § 17 и § 18 по-горе). Жалбоподателят е поставен в трудно положение, тъй като трябва да гради защитата си по отношение на събития, които са станали в далечното минало.

139. От решението на ВАСУ по делото на жалбоподателя и от становищата на правителството става ясно, че националният закон не предвижда ограничение във времето за производства по отстраняване от длъжност на съдия „за нарушаване на клетвата“. Макар да не намира за целесъобразно да посочи колко дълъг трябва да бъде разумният давностен срок, Съдът счита, че подобен неограничен от времето подход към дисциплинарната отговорност в съдебната система представлява сериозна заплаха за принципа на правната сигурност.

140. При тези обстоятелства Съдът намира, че е налице нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията.

3. *Спазване на принципа за правна сигурност по време на пленарното заседание на парламента*

(a) *Становища на страните*

141. Жалбоподателят се оплаква, че парламентът е постановил решението за освобождаването му от длъжност в явно нарушение на закона чрез злоупотреба с електронната система за гласуване. Той твърди, че по време на гласуването на освобождаването му от длъжност определени депутати незаконно са гласували вместо отсъстващи свои колеги. В подкрепа на оплакванията си жалбоподателят се позовава на видеозапис, който отразява производството в пленарното заседание на парламента, а също и на нотариално заверени изявления на четирима депутати.

142. Правителството поддържа становището, че решението на парламента за отстраняването от длъжност на жалбоподателя е било законосъобразно, а доказателствата, представени от жалбоподателя за обратното, не могат да бъдат считани за надеждни, тъй като достоверността им не е била оценена от местните власти.

(b) *Преценката на Съда*

143. Съдът е на мнение, че целта на процедурните правила е да гарантират надлежно правораздаване и спазване на принципа на правната сигурност и че жалбоподателят има право да очаква спазването им. Принципът на правна сигурност е относим не само към жалбоподателите, но и към националните съдилища (вж. *Diyu 97 v. Ukraine*, no. 19164/04, § 47, 21 октомври 2010 г., с по-нататъшни позовавания). Принципът е еднакво приложим както за процедурите по отстраняване от длъжност на жалбоподателя, така и за процеса на постановяване на решението в пленарното заседание на парламента.

144. Съдът отбелязва, че фактите, които са в основата на тази жалба, се потвърждават и от изявленията на жалбоподателя, който е наблюдавал гласуването в пленарната зала, и от нотариално заверените изявления на четирима депутати, и от видеозаписа на производството. Правителството не представя никакъв правдоподобен довод, който да постави под въпрос истинността на тези доказателства. От своя страна, Съдът не намира основание да счита този доказателствен материал за ненадежден.

145. След проучването на доказателствения материал Съдът счита, че решението за отстраняването на жалбоподателя от длъжност е гласувано при липса на мнозинство. Присъстващите депутати съзнателно и незаконно са гласували няколко пъти вместо отсъстващите си колеги. Следователно решението е взето в нарушение на чл. 84 от Конституцията, чл. 24 от Закона за статута на народния депутат на Украйна и чл. 47 от Регламента за дейността на парламента, според които депутатите са длъжни лично да участват в заседанията и лично да гласуват. При тези обстоятел-

ства Съдът счита, че гласуването на освобождаването на жалбоподателя от длъжност подкопава принципа за правната сигурност и е в разрез с чл. 6, § 1 от Конвенцията.

146. Както беше отбелязано по-горе, този процесуален недостатък не е бил отстранен на последващия етап на производството, тъй като ВАСУ не е разгледал въпроса по надлежен начин.

147. Следователно в това отношение е налице нарушаване на чл. 6, § 1 от Конвенцията.

4. Спазване на принципа за „съд, създаден в съответствие със закона“

(a) Становища на страните

148. Жалбоподателят се оплаква, че делото му не е било разглеждано от „съд, създаден в съответствие със закона“. По отношение на палатата на ВАСУ, която е разгледала делото на жалбоподателя, той твърди, че по времето, когато председателят на ВАСУ е създал палатата и е направил предложения за персоналния ѝ състав, мандатът му е бил изтекъл и следователно е заемал административния пост без законно основание.

149. Правителството твърди, че след изтичането на мандата му председателят на ВАСУ е трябвало да бъде освободен от длъжност. Поради липсата на процедура за освобождаване на съдия от административна длъжност всякакви действия по освобождаването му не биха били законосъобразни. Правителството заявява още, че оставането на председателя на ВАСУ на длъжност е било подкрепено с решение на Конференцията на съдиите от административните съдилища.

(b) Преценката на съда

150. Според практиката на Съда целта на израза „създаден в съответствие със закона“ в чл. 6 от Конвенцията е да гарантира, че „съдебната организация в едно демократично общество не зависи от волята на изпълнителната власт, тя е регламентирана със закон, създаден от парламента“. Също така в страните, в които законът е кодифициран, организацията на съдебната система не може да се остави на усмотрението на съдебните власти, въпреки че това не означава, че съдилищата няма да имат известна свобода да тълкуват относителното национално законодателство (вж. *Fruni v. Slovakia*, no. 8014/07, § 134, 21 юни 2011 г., с по-нататъшни позовавания).

151. Изразът „създаден в съответствие със закона“ се отнася не само за правната основа на самото съществуване на „съда“, но също така и за съдийския състав по всяко дело (вж. *Buscarini v. San Marino* (dec.), no. 31657/96, 4 май 2000 г., и *Posokhov v. Russia*, no. 63486/00, § 39, ECHR 2003-IV). Практиката на мълчаливо удължаване на мандата на съдиите за неопределен период от време след приключване на законния им мандат, докато бъдат преназначени, нарушава принципа за „съд, създаден в съответствие със закона“ (вж. *Gurov v. Moldova*, no. 36455/02, § 37–39, 11 юли 2006 г.).

152. Конкретно по настоящото дело следва да се отбележи, че по силата на чл. 171-1 от Кодекса на административното съдопроизводство делото на жалбоподателя е можело да бъде разгледано единствено от специална палата на ВАСУ. Според чл. 41 на Закона за съдоустройството на Украйна от 2002 г. тази специална палата е трябвало да бъде формирана от председателя на ВАСУ; персоналният състав на палатата се е определял от председателя с последващо одобрение от Президиума на съда. По времето на предприемането на това действие петгодишният мандат на председателя е бил изтекъл.

153. През този период от време процедурата за назначаване на председатели на съдилищата не е била регулирана от националното законодателство: относимите разпоредби на чл. 20 от Закона за съдоустройството на Украйна от 2002 г. са били обявени за противоконституционни, а нови разпоредби все още не са били приети от парламента (вж. § 41 и 49 по-горе). Различни национални органи са изразили становищата си относно тази правна ситуация. Например Съветът на съдиите в Украйна – висшият орган на съдийското самоуправление, е счел, че въпросът трябва да се реши съобразно чл. 42, ал. 5 от Закона за съдоустройството на Украйна от 2002 г. и че първият заместник-председател на ВАСУ, съдията С., е трябвало да изпълнява функциите на председател на съда (вж. § 51 по-горе), а Главната прокуратура е застъпила различно мнение по този въпрос (вж. § 52 по-горе).

154. Следователно решаването на такъв важен въпрос като назначаването на председатели на съдилищата препраща към националната практика, която е силно противоречива. Оказва се, че съдия П. е продължил да изпълнява задълженията си на председател на ВАСУ извън законоустановения срок, като е разчитал главно на обстоятелството, че процедурите за (повторно) назначаване не са били предвидени в законите на Украйна, а законодателната основа на правомощието му да действа като председател на ВАСУ не е била достатъчно установена.

155. При това междуременно съдията П. в качеството си на председател на ВАСУ е формирал палатата и е направил предложения за персоналния ѝ състав, който е разгледал делото на жалбоподателя.

156. При тези обстоятелства Съдът не може да направи изводът, че палатата, разглеждала делото на жалбоподателя, е била съставена законно, което би отговаряло на изискването да е „съд, създаден в съответствие със закона“. Следователно в това отношение е налице нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията.

5. Други нарушения на чл. 6, § 1 от Конвенцията

157. По-нататък жалбоподателят се оплаква: че решенията по делото му са били взети без надлежното оценяване и без надлежно разглеждане на доказателствата и важните доводи, повдигнати от защитата; че ВАСУ няма достатъчни правомощия да отменя актовете на ВСС, което представлява нарушаване на „правото на съд“; че не е бил спазен принципът за равенство на страните.

158. Правителството оспорва тези твърдения.

159. Като взе предвид гореизложените съображения и заключения по чл. 6, § 1 от Конвенцията, Съдът не вижда обособяване на отделен проблем по настоящите оплаквания. Поради това счита, че не е необходимо разглеждането на тези оплаквания.

II. ТЪРДЯНИ НАРУШЕНИЯ НА ЧЛ. 8 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

160. Жалбоподателят твърди, че освобождаването му от длъжността съдия представлява намеса в личния и професионалния му живот, което е несъвместимо с чл. 8 от Конвенцията

161. Чл. 8 от Конвенцията предвижда:

„1. Всеки има право на зачитане на неговия личен и семеен живот, на неговото жилище и тайната на неговата кореспонденция.

2. Намесата на държавните власти в ползването на това право е недопустима освен в случаите, предвидени в закона и необходими в едно демократично общество в интерес на националната и обществената сигурност или на икономическото благосъстояние на страната, за предотвратяване на безредици или престъпления, за защита на здравето и морала или на правата и свободите на другите“.

A. Допустимост

162. Съдът отбелязва, че това оплакване не е явно необосновано по смисъла на чл. 35, § 3, б. (а) от Конвенцията. То не е недопустимо и на други основания. Затова трябва да бъде обявено за допустимо.

B. По същество

1. Становищата на страните

163. Жалбоподателят твърди, че в резултат на освобождаването му от длъжността съдия във Върховния съд е претърпял намеса в личния му живот. Тази намеса не е била законосъобразна, тъй като основанието за привличането му към дисциплинарна отговорност „за нарушаване на клетвата“ е формулирано твърде неясно; в националното законодателство не са предвидени каквито и да било давностни срокове за производството по освобождаване от длъжност, като по този начин не съществуват гаранции срещу злоупотреба и произвол; освен това националното законодателство не предвижда подходяща градация на дисциплинарната отговорност, което би гарантирало пропорционалност на налаганите санкции. По тези причини то е несъвместимо с изискванията за „качество на закона“. По-нататък жалбоподателят твърди, че при тези обстоятелства по делото въпросната намеса не е била необходима.

164. Правителството признава, че освобождаването на жалбоподателя от длъжност представлява намеса в правото му на личен живот по смисъла на чл. 8 от Конвенцията. Въпреки това мярката е била оправдана съгласно втория параграф на

чл. 8 от Конвенцията. По-специално, освобождаването от длъжност е извършено въз основа на националното законодателство, което е достатъчно предвидимо и достъпно. С оглед на това при тези обстоятелства мярката е била необходима.

2. Преценката на Съда

(a) Налице ли е намеса

165. Страните са съгласни, че е имало намеса в правото на жалбоподателя на личен живот. Съдът не възнамерява да твърди друго. Съдът отбелязва, че личният живот „включва правото на дадено лице да установява и развива отношения с други хора, включително и отношения от професионален или делови характер“ (вж. *C. v. Belgium*, 7 август 1996 г., § 25, Reports 1996-III). Член 8 от Конвенцията „защитава правото на лично развитие и правото да установява и развива отношения с други хора по света“ (вж. *Pretty v. the United Kingdom*, no. 2346/02, § 61, ECHR 2002-III). Понятието „личен живот“ принципно не изключва дейността от професионален и делови характер, защото именно в трудовата си кариера повечето хора имат възможността да установят отношения с други хора по света (вж. *Niemietz v. Germany*, 16 декември 1992 г., § 29, Series A no. 251-B). Следователно наложените ограничения за достъп до професията влияят върху „личния живот“ (вж. *Sidabras and Džiautas v. Lithuania*, nos. 55480/00 и 59330/00, § 47, ECHR 2004-VIII и *Bigaeva v. Greece*, no. 26713/05, § 22–25, 28 май 2009 г.). По същия начин освобождаването от длъжност се счита за намеса в правото на зачитане на личния живот (вж. *Özpinar v. Turkey*, no. 20999/04, § 43–48, 19 октомври 2010 г.). Член 8 третира защитата на честта и репутацията като част от правото на зачитане на личния живот (вж. *Pfeifer v. Austria*, no. 12556/03, § 35, 15 ноември 2007 г. и *A. v. Norway*, no. 28070/06, § 63 и § 64, 9 април 2009 г.).

166. Освобождаването на жалбоподателя от длъжността съдия засяга широк спектър от отношенията му с други лица, включително отношенията от професионален характер. То освен това оказва влияние и върху „вътрешния му кръг“, тъй като загубата на работа има осезаеми последици за материалното благосъстояние на жалбоподателя и семейството му. Още повече че се предполага, че причината, поради която е освободен от длъжност за нарушаване на съдийската клетва, оказва влияние и върху професионалната му репутация.

167. Следователно освобождаването на жалбоподателя от длъжност представлява намеса в правото на зачитане на личния му живот по смисъла на чл. 8 от Конвенцията.

(b) Оправдана ли е била намесата

168. По-нататък Съдът трябва да установи дали намесата е отговаряла на условията на чл. 8, § 2.

(I) Общи принципи за законността на наместата

169. Изразът „в съответствие с правото“ предполага първо, че оспорваните мерки би трябвало да имат някаква основа в националния закон. Второ, става въпрос за качеството на въпросния закон, който според изискванията трябва да бъде достъпен за хората, за които се отнася, за да могат да предвидят последиците за себе си; в същото време този закон трябва да е съвместим с върховенството на правото (вж. сред други източници *Kopp v. Switzerland*, 25 март 1998 г., § 55, Reports of Judgments and Decisions 1998-II).

170. Това означава, че термините в националния закон трябва да са достатъчно предвидими, за да може отделният човек да получи ясна представа както за обстоятелствата, така и за условията, при които властите имат правото да прибегнат до мерките, които биха оказали влияние върху правата им по Конвенцията (вж. *C. G. and Others v. Bulgaria*, no. 1365/07, § 39, 24 април 2008 г.). В същото време законът трябва да предоставя и правна защита срещу произволна намеса от страна на властите. В този контекст е важно да съществуват специални процесуални гаранции, които до известна степен зависят от характера и степента на въпросната намеса (вж. *P. G. and J. H. v. the United Kingdom*, no. 44787/98, § 46, ECHR 2001-IX).

(II) Спазване на националния закон

171. Съдът констатира (вж. § 145 по-горе), че парламентарното гласуване на въпроса за освобождаване на жалбоподателя от длъжност не е било законосъобразно по смисъла на националния закон. Този извод сам по себе си е достатъчен за Съда да постанови, че по смисъла на чл. 8 от Конвенцията наместата в правото на жалбоподателя на личен живот не е била в съответствие със закона.

172. Въпреки това Съдът счита за уместно да продължи с разглеждането на жалбата и да установи дали е спазено изискването за „качество на закона“.

(III) Спазване на изискването за „качество на закона“

173. В становищата си по тази глава страните спорят по въпроса за предвидимостта на приложимия закон. В това отношение Съдът отбелязва, че до 15 май 2010 г. материалният закон не съдържа никаква дефиниция на правонарушението „нарушаване на клетвата“. Тълкуването на обхвата на това правонарушение се основава на текста на съдийската клетва, залегнала в Закона за съдоустройството на Украйна от 2002 г.: „Тържествено се кълна честно и добросъвестно да изпълнявам задълженията си на съдия, да раздавам правосъдие, подчинявайки се само на закона, да бъда обективен и справедлив“.

174. Съдът отбелязва, че текстът на съдийската клетва предлага широка свобода на тълкуването на правонарушението „нарушаване на клетвата“. Новото законодателство отделя специално внимание на външните елементи на това правонарушение (вж. чл. 32 от Закона за ВСС от 1998 г. с поправките в чл. 72). Новото законодателст-

во е неотнормимо към делото на жалбоподателя, но е уместно да се отбележи, че в това отношение дефиницията за „нарушаване на клетвата“ в тази разпоредба все още дава широка свобода на дисциплинарите власти (вж. и относимите извадки от Становището на Венецианската комисия, цитирани в § 79 по-горе).

175. Съдът признава, че в някои области формулирането на законите с голяма прецизност може да бъде трудно и че определена степен на гъвкавост може да е дори желателна, за да се даде възможност на националните съдилища да ги развият според тяхната оценка за това какви мерки следва да се предприемат при конкретните обстоятелства във всеки отделен случай (вж. *Goodwin v. the United Kingdom*, 27 март 1996 г., § 33, Reports 1996-II). Това е логично следствие на принципа, че законите трябва да бъдат общоприложими и че формулировката на законите е не винаги прецизна. Необходимостта да се избягва прекалено точната формулировка и да се върви в крак с променящите се обстоятелства означава, че множество закони са формулирани с понятия, които са неясни в една или друга степен (вж. *Gorzelik and Others v. Poland* [GC], no. 44158/98, § 64, ECHR 2004-I).

176. Тези квалификации, налагащи ограничения върху изискването за прецизност на закона, са от особено значение в областта на дисциплинарното право. Всъщност досежно военната дисциплина Съдът е постановил, че едва ли би било възможно да се изработят правила, описващи детайлно различните видове поведение. За това може да е необходима и една по-широка формулировка (вж. *Vereinigung demokratischer Soldaten Österreichs and Gubi v. Austria*, 19 декември 1994 г., § 31, Series A no. 302).

177. Опитът на други държави показва, че основанията за привличане към дисциплинарна отговорност на съдиите обикновено са формулирани с общи понятия. Примерите с детайлна нормативна уредба в тази сфера не доказват адекватността на използваната законодателната техника и предвидимостта в тази област на правото (вж. § 82 по-горе).

178. В контекста на дисциплинарното право трябва да бъде проявен разумен подход при оценяване на прецизността на закона, тъй като е въпрос на обективна необходимост *actus reus* на такива правонарушения да е формулиран с общи думи. В противен случай законът няма да може изчерпателно да се справя с проблема и ще се налага постоянното му преразглеждане и актуализиране в съответствие с многобройните нови обстоятелства, възникващи в практиката. От това следва, че подробното описание на дадено правонарушение в закона, въз основа на списък със специфични поведения, не дава гаранция за правилното разглеждане на въпроса за предвидимостта на закона. Трябва да бъдат идентифицирани и проверени други фактори, които влияят върху качеството на нормативната уредба и адекватността на правната защита срещу произвол.

179. В това отношение Съдът припомня, че съществуването на конкретна и еднозначна практика в тълкуването на съответната законова разпоредба е един от факторите, който води до извода, че разпоредбата е била предвидима (вж. *Goodwin*, цитиран по-горе, § 33). Макар този извод да е в контекста на системата на обичайното право, тълкувателната роля на съдебните органи за осигуряване на предвидимостта на правните разпоредби в континенталните системи не трябва да се подценява. Именно тези органи трябва да тълкуват еднозначно значението на общите разпоредби на закона, за да разсеят всякакви съмнения, свързани с тълкуването (вж. *mutatis mutandis, Gorzelik and Others*, цитирани по-горе, § 65).

180. По конкретното дело няма индикация, че по време на разглеждането му е имало някакви насоки и добри практики за еднозначно и ограничително тълкуване на понятието „нарушаване на клетвата“.

181. Съдът счита също така, че не са били налице необходимите процесуални гаранции срещу произволното прилагане на относимото материално право. В частност, в националното право не са установени давностни срокове за започване и протичане на процедура срещу съдия „за нарушаване на клетвата“. Както бе обсъдено по-горе по чл. 6 от Конвенцията, поради отсъствието на давностни срокове преценката на дисциплинарните органи става твърде свободна, което подкопава принципа за правна сигурност.

182. Освен това националното законодателство не предвижда подходяща градация на санкциите за дисциплинарно нарушение и липсват правила, които да гарантират прилагането им в съответствие с принципа за пропорционалност. По време на разглеждането на делото на жалбоподателя са съществували само три санкции за дисциплинарно нарушение: порицание, понижаване в ранг и освобождаване от длъжност. Тези три санкции не дават много възможности за налагането на пропорционално дисциплинарно наказание. По този начин дисциплинарните органи са имали ограничени възможности за балансиране на обществените и личните интереси според всеки отделен случай.

183. Заслужава да се отбележи, че принципът на пропорционалното прилагане на дисциплинарни наказания е цитиран в чл. 5.1 на Европейската харта за статута на съдиите (вж. § 78 по-горе). За да отговорят на изискванията на този принцип, някои държави са създали още по-обстойна градация на санкциите (вж. чл. 82 по-горе).

184. И накрая, най-важен противовес срещу преценката, която дисциплинарният орган задължително трябва да направи, би било наличието на процедура за едно независимо и безпристрастно преразглеждане на делото. Вътрешното право не определя подходяща рамка за такова преразглеждане и, както споменахме по-рано, такава процедура не е била налице за жалбоподателя.

185. Следователно липсата на ръководство и практика за еднозначно и ограничително тълкуване на правонарушението „нарушаване на клетвата“ и липсата на под-

ходящи правни гаранции се проявяват в това, че относимите разпоредби на националното право са непредвидими по отношение на тяхното въздействие. На този фон може да се предположи, че ако дисциплинарният орган пожелае, той може да тълкува почти всяко лошо поведение на съдия по време на мандата му като „нарушаване на клетвата“, което да доведе до освобождаването му от длъжност.

(IV) Заключение

186. Предвид горните съображения Съдът стигна до извода, че намесата в правото на жалбоподателя на зачитане на личния му живот не е законна: намесата не е съобразена с вътрешното право, а освен това приложимото национално право не отговаря на изискванията за предвидимост и не осигурява подходяща защита срещу произвол.

187. Следователно налице е нарушение на чл. 8 от Конвенцията.

III. ТВЪРДЯНИ НАРУШЕНИЯ НА ЧЛ. 13 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

188. По-нататък жалбоподателят се оплаква, че не е имал правни средства за защита срещу противозаконното му освобождаване от длъжност. Той се позовава на чл. 13 от Конвенцията, който гласи следното:

„Всеки, чиито права и свободи, предвидени в тази конвенция, са нарушени, трябва да разполага с ефикасни вътрешноправни средства за тяхната защита от съответна национална институция дори и нарушението да е извършено от лица, действащи в качеството си на представители на официалните власти“.

189. След проучване на становищата на страните по тази глава, Съдът счита, че жалбата е допустима. Въпреки това, като има предвид констатациите на Съда по чл. 6 от Конвенцията, настоящата жалба не поражда отделен проблем (вж. *Brualla Gómez de la Torre v Spain*, 19 декември 1997 г., § 41, Reports 1997-VIII).

190. Следователно Съдът е на мнение, че в съответствие с чл. 13 от Конвенцията не е необходимо отделното разглеждане на това оплакване.

IV. ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЧЛЕН 41 И ЧЛЕН 46 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

191. Чл. 41 от Конвенцията гласи:

„Ако съдът установи, че е имало нарушение на конвенцията или на протоколите към нея и ако вътрешното право на високодоговарящата страна допуска само частично обезщетение за последиците от това нарушение, съдът присъжда, ако това е необходимо, справедливо удовлетворение на потърпевщата страна“.

192. Чл. 46 от Конвенцията гласи:

„1. Високодоговарящите страни се задължават да изпълняват окончателното решение на Съда по всяко дело, по което те са страна.

2. Окончателното решение на Съда се изпраща на Комитета на министрите, който следи за неговото изпълнение“...

А. Посочване на общите и индивидуалните мерки

1. Общи принципи

193. В контекста на изпълнение на съдебните решения в съответствие с чл. 46 от Конвенцията решение на Съда, с което се констатира нарушаване на Конвенцията, налага на държавата ответник правното задължение да преустанови нарушаването на Конвенцията и да заплати обезщетение за последиците от това нарушение по начин, който да възстанови, доколкото е възможно положението, съществувало преди нарушаването. Ако, от една страна, националният закон не позволява – или позволява само частично – такова обезщетение за последиците от нарушаването на Конвенцията, чл. 41 оправомощава Съда да присъди на потърпевшата страна подходящо обезщетение. От това следва *inter alia*, че със съдебното решение, с което се констатира нарушение на Конвенцията или на протоколите към нея, Съдът налага на държавата ответник правното задължение не само да плати въпросните суми, присъдени като справедливо обезщетение, но също така и да избере подлежащите на надзор от Комитета на министрите общи или индивидуални мерки, които да се приемат в националния правов ред, за да се прекрати констатираното от Съда нарушение на Конвенцията, а обезщетяването да стане по начин, който да възстанови, доколкото е възможно, съществуващото преди нарушението положение (вж. *Maestri v. Italy* [GC], no. 39748/98, § 47, ECHR 2004-I; *Assanidze v. Georgia* [GC], no. 71503/01, § 198, ECHR 2004-II; и *Ilaşcu and Others v. Moldova and Russia* [GC], no. 48787/99, § 487, ECHR 2004-VII).

194. Съдът подчертава, че неговите съдебни решения по същество имат декларативен характер и че преди всичко самата държава избира подлежащите на надзор от Комитета на министрите мерки, които да използва в националния си правов ред, за да изпълни задълженията си по чл. 46 от Конвенцията, при условие че тези мерки са съвместими с изводите, направени в решението на Съда (вж. наред с други източници *Öcalan v. Turkey* [GC], no. 46221/99, § 210, ECHR 2005-IV; *Scozzari and Giunta v. Italy* [GC], nos. 39221/98 и 41963/98, § 249, ECHR 2000-VIII; и *Brumărescu v. Romania* (just satisfaction) [GC], no. 28342/95, § 20, ECHR 2001-I). Тази свобода на преценка за начина на изпълнение на съдебното решение отразява свободата на избора, свързан с основното задължение на договарящите държави да осигурят правата и свободите, гарантирани от Конвенцията (чл. 1) (вж. *Papamichalopoulos and Others v. Greece* (Article 50), 31 октомври 1995 г., § 34, Series A no. 330-B).

195. Въпреки това по изключение, с цел да помогне на държавата ответник да изпълни задълженията си по чл. 46, Съдът ще се опита да посочи мерките, които биха могли да бъдат взети, за да се сложи край на установеното нарушение. При такива обстоятелства Съдът може да предложи различни варианти и да остави избора на мерките и начина на изпълнението им на преценката на съответната държава (вж. например *Broniowski v. Poland* [GC], no. 31443/96, § 194, ECHR 2004-V). В определени случаи естеството на констатираното нарушение може да е такова, че да няма

място за реален избор на мерки, необходими за отстраняването му, и тогава Съдът може да реши да посочи конкретни мерки (вж. например *Assanidze*, цитиран по-горе, § 202 и § 203; *Aleksanyan v. Russia*, no. 46468/06, § 240, 22 декември 2008 г.; и *Fatullayev v. Azerbaijan*, no. 40984/07, § 176 и § 177, 22 април 2010 г.).

2. По конкретното дело

(a) Общи мерки

(I) Становищата на страните

196. Жалбоподателят твърди, че неговият случай свидетелства за системни проблеми в украинската правна система, породени от неуспеха на държавата да зачита принципа на разделението на властите според изискванията на чл. 46 от Конвенцията. Той твърди, че проблемите, които откроява това дело, свидетелстват за необходимостта да се измени националното законодателството в съответната област – по-точно, необходими са изменения в Конституцията и в Закона за ВСС от 1998 г. в частта за принципите на формиране на ВСС и процедурата за назначаване и освобождаване на съдиите, а също така и изменения в Кодекса на административното съдопроизводство в частта за юрисдикцията и правомощията на ВАСУ.

197. Правителството възразява, като твърди, че приложимото национално право е изменено значително от времето, когато е било разглеждано делото на жалбоподателя. С измененията от 7 юли 2010 г. на Закона за ВСС от 1998 г. броят на съдиите в състава на ВСС ще се увеличи и съдиите евентуално ще са мнозинство в този орган (вж. § 68 по-горе). През юни 2012 г. Законът за ВСС от 1998 г. претърпява допълнителни изменения, според които предварителните проучвания по инициатива на прокуратурата няма да се извършват от член на ВСС, който е бил или продължава да бъде прокурор.

198. По-нататък правителството посочва, че е ограничено участието на парламента в производството по освобождаване от длъжност на съдия, тъй като вече не съществува изискване за преразглеждане на делото от парламентарна комисия, нито за друга форма на парламентарно проучване.

(II) Преценката на Съда

199. Съдът отбелязва, че настоящото дело разкрива сериозни системни проблеми във функционирането на украинската съдебна власт. По-конкретно, разкритите по това дело нарушения навеждат на мисълта, че системата за дисциплинарната отговорност на съдиите в Украйна не е организирана по подходящ начин, тъй като не гарантира достатъчно разделение на съдебната власт от другите държавни власти. Тя не предоставя необходимите гаранции срещу злоупотреба с дисциплинарните мерки и неправилното им прилагане, което накърнява съдийската независимост – една от най-важните ценности, залегнали в основата на ефективното функциониране на демокрациите.

200. Съдът счита, че естеството на констатираните нарушения показва, че за да изпълни надлежно настоящото съдебно решение, държавата ответник трябва да предприеме редица общи мерки, насочени към реформиране на организацията на дисциплинарната отговорност в съдебната система. Тези мерки трябва да включват законодателна реформа, включваща реструктуриране на институционалната основа на системата. Мерките трябва да включват и разработване на подходящи форми и принципи на кохерентното прилагане на националното право в тази област.

201. По отношение на възраженията на правителството, че вече са осигурени някакви гаранции в тази област, Съдът отбелязва, че законодателните изменения от 7 юли 2010 г. нямат пряк ефект и реструктурирането на ВСС ще се извършва постепенно в бъдеще. Във всички случаи Съдът отбелязва, че тези изменения фактически не решават специфичния проблем със състава на ВСС (вж. § 112 по-горе). По отношение на останалите законодателни промени, изтъкнати от правителството, Съдът не счита, че те по същество засягат целия спектър от проблеми, установени по това дело. Както се посочва в мотивите на съдебното решение, има много проблеми, които показват недостатъци на националното законодателство и на практиката в тази област. В обобщение, законодателните стъпки, споменати от правителството, не решават проблемите на системно нарушените функции в правната система.

202. Поради това Съдът счита за необходимо да подчертае, че Украйна спешно трябва да направи общи реформи в правната си система, като украинските държавни власти обърнат нужното внимание на това съдебно решение, на относимата практика на Съда и на относимите препоръки, резолюции и решения на Комитета на министрите.

(b) Индивидуални мерки

(I) Становищата на страните

203. Жалбоподателят твърди, че най-подходящата форма на лична компенсация би било възстановяването му в длъжност или възстановяването на трудовото му правоотношение. Като алтернатива той е поискал Съдът да задължи държавата ответник да възобнови вътрешното дело.

204. Правителството твърди, че няма необходимост от специални предписания по отношение на личната компенсация, тъй като този въпрос ще бъде обсъден надлежно от правителството с Комитета на министрите.

(II) Преценката на Съда

205. Съдът установи, че жалбоподателят е бил освободен от длъжност в нарушение на основните принципи на справедливия процес по чл. 6 от Конвенцията – принципа на независим и безпристрастен съд, принципа на правна сигурност и правото на разглеждане на делото от съд, създаден в съответствие със закона. Освобождаването на жалбоподателя от длъжност е несъвместимо и с изискванията за

законосъобразност по смисъла на чл. 8 от Конвенцията. Освобождаването на жалбоподателя от длъжност съдия във Върховния съд при явно незачитане на горните принципи на Конвенцията може да се разглежда като заплаха за независимостта на съдебната система в цялост.

206. Възниква въпросът какви индивидуални мерки биха били подходящи, за да се прекратят констатираните по това дело нарушения. По много дела, по които е констатирано, че националното производство е в нарушение на Конвенцията, Съдът е постановявал, че най-подходящата форма на компенсация на констатираните нарушения е възобновяване на вътрешното дело (вж. например *Huseyn and Others v. Azerbaijan*, nos. 35485/05, 45553/05, 35680/05 и 36085/05, § 262, 26 юли 2011 г., с по-нататъшни позовавания). Съдът посочва тази мярка в диспозитива на съдебното решение (вж. например *Lungoci v. Romania*, no. 62710/00, 26 януари 2006 г., и *Ajdarić v. Croatia*, no. 20883/09, 13 декември 2011 г.).

207. Като взе предвид горните изводи за необходимостта от въвеждане на общи мерки за реформиране на организацията на дисциплинарната отговорност в съдебната система, Съдът не счита, че възобновяването на вътрешното дело би било подходяща форма на компенсация за нарушаването на правата на жалбоподателя. Няма основания да се счита, че делото на жалбоподателя в близко бъдеще може да получи разрешение в съответствие с принципите на Конвенцията. При тези обстоятелства Съдът не вижда смисъл в постановяването на такава мярка.

208. Съдът не може да приеме, че жалбоподателят следва да бъде оставен в състояние на несигурност по отношение на начина, по който правата му трябва да бъдат възстановени. Съдът счита, че поради естеството си ситуацията по настоящото дело не предоставя възможност за реален избор на индивидуалните мерки, необходими за отстраняване на нарушенията на правата на жалбоподателя по Конвенцията. Предвид изключителните обстоятелства по делото и спешната необходимост да се преустановят нарушенията на чл. 6 и чл. 8 от Конвенцията, Съдът е на мнение, че държавата ответник трябва да осигури възстановяването на жалбоподателя на длъжност съдия във Върховния съд колкото се може по-скоро.

В. Вреди

1. Имуществени вреди

209. Жалбоподателят твърди, че в резултат на несправедливото производство, образувано срещу него, довело до освобождаването му от длъжността съдия във Върховния съд, му е било отказано правото на възнаграждение като съдия във Върховния съд, надбавка към заплатата и съдийска пенсия. Жалбоподателят представя подробно изчисление на иска си за имуществени вреди, който възлиза на 11 720 639.86 украински гривни (UAH), или на 1 107 255.87 евро (EUR).

210. Правителството оспорва този иск и заявява, че е спекулативен, прекомерен и необоснован.

211. С оглед на обстоятелствата по конкретното дело Съдът счита, че въпросът за обезщетяването на имуществените вреди не е подготвен за решаване. Този въпрос трябва да бъде оставен висящ за последващата процедура, която ще бъде насрочена, след като се вземе предвид споразумението, което може да бъде постигнато между правителството и жалбоподателя (чл. 75, § 1 и § 4 от Правилника на Съда).

2. Неимуществени вреди

212. Жалбоподателят твърди, че в резултат на несправедливото му отстраняване от длъжност той е претърпял значителни страдания и отчаяние, което не може да бъде адекватно компенсирано с установяването на нарушение. Той иска присъждане на справедливо обезщетение за неимуществени вреди в размер на 20 000 евро.

213. Правителството твърди, че искът за неимуществени вреди е необоснован.

214. Съдът счита, че жалбоподателят със сигурност е претърпял страдания и отчаяние в резултат на констатираните нарушения. Като решава по справедливост в съответствие с чл. 41 от Конвенцията, Съдът присъжда на жалбоподателя 6000 евро обезщетение за претърпените неимуществени вреди.

С. Разходи и разноски

215. Жалбоподателят претендира 14 945.81 лири стерлинги (GBP) за разходи и разноски, направени между 23 март и 20 април 2012 г. Искът включва адвокатски възнаграждения за представителите на жалбоподателя в Лондон (г-н Филип Лийч и г-жа Джейн Гордън), които през този период имат 82 часа и 40 минути работа по делото; включва също и хонорар за служителя по поддръжката в Европейския адвокатски център за правата на човека; административни разходи и цена на превода.

216. В допълнителното си становище по този въпрос жалбоподателят претендира 11 154.95 GBP разходи и разноски по заседанието от 12 юни 2012 г., което включва адвокатско възнаграждение за процесуалните му представители, които са прекарвали 69 часа и 30 минути в работа по делото; хонорар за служителя по поддръжката в Европейския адвокатски център за правата на човека; административни разходи; цена на превода.

217. Жалбоподателят моли, ако се присъди обезщетение по този пункт, то директно да се изплати по банковата сметка на Европейския адвокатски център за правата на човека.

218. Правителството твърди, че жалбоподателят не е доказал, че разходите и разноските са били необходими. Освен това те не са правилно обосновани.

219. Според практиката на Съда жалбоподателят има право на възстановяване на разходите и разноските, ако са били действително направени, необходими и в разумен размер. Като има предвид документите, с които разполага, и горепосочените критерии, Съдът счита за разумно да присъди сумата от 12 000 евро за покриване на разходите по всички пунктове. Сумата се превежда директно по банковата сметка на процесуалните представители на жалбоподателя.

Д. Лихва за забава

220. Съдът намира за уместно лихвата за просрочие да се базира на пределната лихва по заеми на Европейската централна банка, към която следва да се добавят три процентни пункта.

ПО ТЕЗИ СЪОБРАЖЕНИЯ СЪДЪТ ЕДИНОДУШНО

1. *Обявява* останалата част от жалбата за допустима;
2. *Приема*, че е налице нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията по отношение на принципа за независим и безпристрастен съд;
3. *Приема*, че е налице нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията по отношение на принципите за правна сигурност и липса на давностен срок за дисциплинарно производство срещу жалбоподателя;
4. *Приема*, че налице нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията по отношение на принципите за правна сигурност и освобождаването от длъжност на жалбоподателя по време на пленарното заседание на парламента;
5. *Приема*, че е налице нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията по отношение на принципа „съд, създаден в съответствие със закона“;
6. *Приема*, че не е необходимо разглеждането на останалите оплакванията по чл. 6, § 1 от Конвенцията;
7. *Приема*, че е налице нарушение на чл. 8 от Конвенцията;
8. *Приема*, че не е необходимо разглеждането на оплакванията по чл. 13 от Конвенцията;
9. *Приема*, че Украйна трябва да осигури възстановяването на жалбоподателя на длъжността съдия във Върховния съд колкото е възможно най-скоро;
10. *Приема*, че по отношение на имуществените вреди в резултат на констатираните нарушения въпросът за справедливо обезщетение не е подготвен за решаване и следователно
  - (а) оставя въпроса висящ;
  - (б) приканва правителството и жалбоподателя да представят в срок от три месеца от датата на нотифициране на настоящото решение писмените си становища по този въпрос, и по-специално, да уведомят Съда за всяко споразумение, което може да са постигнали;
  - (с) оставя висяща процедурата и упълномощава председателя на палатата да я насрочи, ако е необходимо;
11. *Приема*, че
  - (а) държавата ответник трябва да заплати на жалбоподателя в срок от 3 месеца от датата на влизане в сила на решението, в съответствие с чл. 44, § 2 от Конвенцията, следните суми:

(I) 6000 евро (шест хиляди евро) плюс евентуалните такси, които могат да бъдат начислени, превърнати в украински гривни по курса към деня на плащането – за неимуществени вреди;

(II) 12 000 евро (дванадесет хиляди евро) плюс евентуални такси, които могат да се начислят – за разходи и разноски; сумата да се преведе по банковата сметка на процесуалните представители на жалбоподателя;

(b) от изтичането на упоменатия по-горе тримесечен срок до плащането се дължи проста лихва върху горепосочените суми в размер на пределната ставка по заеми на Европейската централна банка през срока на неизпълнение, увеличена с три процента.

12. *Отхвърля* остатъка от претенцията на жалбоподателя за справедливо удовлетворение по отношение на неимуществените вреди и разходите и разноските.

Съставено на английски език и оповестено на открито заседание на 9 януари 2013 г. в сградата на Съда по правата на човека в Страсбург, съгласно чл. 77, § 2 и § 3 от Правилника на Съда.

Клаудиа Вестърдийк
Заместник-секретар на отделението

Дин Шпилман
председател

Към решението е приложено особеното мнение на съдия Юдживска в съответствие с чл. 45, § 2 на Конвенцията и чл. 74, § 2 от Правилника на Съда.

ОСОБЕНО МНЕНИЕ НА СЪДИЯ ЮДКИВСКА

Гласувах по точка 9 от диспозитива на съдебното решение, според която Украйна трябва да осигури възстановяването на жалбоподателя на длъжността съдия във Върховния съд, въпреки че като национален съдия осъзнавам трудността, пред която ще се изправят властите при изпълнението на тази част от съдебното решение.

Когато през юни 2010 г. г-н Волков бе освободен от длъжността, броят на съдиите във Върховния съд на Украйна варираше и се уреждаше от чл. 48 от Закона за съдоустройството на Украйна от 2002 г., според който броят на съдиите се определяше с Указ на президента на Украйна, съгласуван със Съвета на съдиите. Така по силата на Президентски указ № 1427/2005 от 7 октомври 2005 г. „За броя на съдиите във Върховния съд на Украйна“ през периода 2005–2010 г. Върховният съд се състоеше от 95 съдии.

През юни 2010 г. влезе в сила новият Закон „За съдоустройството и статута на съдиите“. Чл. 39 от този Закон по недвусмислен начин предвижда, че Върховният съд на Украйна се състои от 48 съдии. Тази цифра е постоянна. По този начин, ако в мо-

мента във Върховния съд на Украйна няма свободно място, изглежда, че възстановяването в длъжност на жалбоподателя „колкото е възможно най-скоро“ според § 208 и точка 9 от диспозитива на съдебното решение ще стане възможно само ако някой от действащите съдии във Върховния съд се пенсионира или напусне съда по друга причина, или ако относимото законодателство се промени.

Но дори и при тези обстоятелства оставам убедена, че предложеният подход, въпреки че е твърде проактивен, е оправдан.

Практиката на Съда за постановяване на конкретни мерки за нарушения на разпоредбите на Конвенцията има дълга история. Подготвителните работи по стария чл. 50 от Конвенцията показват, че първоначалната идея за един могъщ Съд, който да разпорежда широк кръг от „наказателни, административни или граждански санкции“, не е била приета. Формулировката на стария чл. 50, както беше окончателно приета, показва, че държавата има основната грижа да осигурява обезщетенията за нарушенията, а Съдът има второстепенната роля да ги определя, когато пострадалият не може да ги получи по силата на вътрешното право.

През 1972 г. по известното дело „Vagrancy“ („Скитничество“), Съдът признава, че „без съмнение договорите, от които е заимстван текстът на чл. 50, са имали предвид по-конкретно случаите, при които вредата е от такова естество, *че е възможно пълното отстраняване на последиците от нарушенията*, но само когато вътрешното право на въпросната държава не допуска да се направи това“².

По делото *Piersack v. Belgium* Съдът постановява, че „ще изхожда от принципа, че жалбоподателят трябва да бъде възстановен на длъжността, която е заемал, ако не са пренебрегнати изискванията на чл. 6³, като по този начин подчертава превъзходството на задължението за възстановяване на *status quo ante*. Същото се подчертава и по делото *Scozzari and Giunta v. Italy*: „По чл. 41 от Конвенцията целта на присъдените суми като справедливо обезщетение е да осигури компенсация на вредите, претърпени от пострадалите, тъй като те са последица от нарушение, което не може да бъде компензирано по друг начин“⁴.

Въпреки това, признавайки второстепенната си роля в защитата на правата на човека, от десетилетия насам Съдът твърде неохотно осъществява правомощието си да разпорежда индивидуални мерки, като непрекъснато повтаря, че констатирането на нарушението само по себе си представлява справедливо удовлетворение, или присъжда умерено обезщетение. Тази неохота е критикувана както извън Съда, така и

---

² *De Wilde, Ooms and Versyp v. Belgium* (Article 50), 10 March 1972, § 20, Series A no. 14.

³ *Piersack v. Belgium* (Article 50), присъда of 26 октомври, 1984 г., Series A no. 85, p. 16, § 12.

⁴ *Scozzari and Giunta v. Italy* [GC], nos 39221/98 и 41953/98. § 250. ECHR 2000-VIII.

вътре в него. Както констатира съдия Бонело, „Съдът си е наложил още от самото начало никога да не разпорежда изпълнението на специални мерки за обезщетяване на пострадалия. Това поведение на правна въздържаност вече в значителна степен намаляло ефективността на Съда“⁵.

Съдът прилага принципа на *restitutio in integrum* за първи път по забележителното дело на *Papamichalopoulos and Others v. Greece* за незаконно отчуждаване⁶. Това решение е вдъхновено от решението на Постоянния съд за международно правосъдие по делото *Chorzow Factory*, по което Съдът изразява становище, че „компенсациите трябва да отстранят доколкото е възможно всички последици от противозаконното действие и да възстановят положението, което по всяка вероятност би съществувало, ако действието не е било извършено“⁷.

Оттогава практиката на Съда да постановява индивидуални и общи мерки значително напредна. Процедурата на пилотното решение представлява най-значимата стъпка в развитието на „поправителната“ сила на Съда, което е неизбежна последица от рязкото увеличаване на натовареността му с дела и от необходимостта да се гарантира, че състоянието на нещата, довели до нарушения по дадено дело, се подобрява. Днес вече Съдът не се колебае, когато е необходимо, да посочва широк диапазон от конкретни мерки за държавата отговорник, за да се гарантира пълното зачитане на правата на човека.

Принципът *restitutio in integrum* се разпростира върху делата за несправедлив процес, по които Съдът счита, че „най-подходящата форма на компенсация за нарушаване на чл. 6, § 1 е да се гарантира, че жалбоподателят, доколкото е възможно, ще бъде възстановен в положение, в което би бил, ако тази разпоредба не е била пренебрегната... Следователно... най-подходяща форма на компенсация ще бъде повторно разглеждане на делото...“⁸. Постановяването на повторно разглеждане на делото е смятано за „изключително важно за надлежната защита на човешките права“⁹.

По-нататъшното развитие на приложението на принципа *restitutio in integrum* е свързано с делата за продължаващо незаконно лишаване от свобода, по които Съдът е постановил държавата „да осигури освобождаването на жалбоподателя възможно най-скоро“, тъй като „според характера на констатираното нарушение по настоящото

---

⁵ *Nikolova v. Bulgaria* [GC], no. 31195/96, § 58, ECHR 1999-II, частично особено мнение на съдия Бонело, към което се присъединява съдия Маруст.

⁶ *Papamichalopoulos and Others v. Greece* (Article 50), 31 октомври 1995 г., Series A no. 330-B, § 38: „...Съдът счита, че връщането на въпросната земя... доколкото е възможно ще постави жалбоподателя в положение, в което биха били, ако не е имало нарушение на чл. 1 от Протокол № 1“.

⁷ *Factory at Chorzow* (Germ. v. Pol.), 1928 P. C. I. J. (ser. A) No. 17 (Sept. 13).

⁸ *Salduz v. Turkey* [GC], no. 36391/02, § 72, 27 ноември 2008 г.

⁹ *Nechiporuk and Yonkalo v. Ukraine*, no. 42310/04, § 297, 21 април 2011 г.

дело не остава никакъв реален избор на мерките, необходими за отстраняването му¹⁰. По някои дела, по които има продължително задържане под стража в досъдебното производство и е констатирано нарушаване на изискванията на чл. 5, § 3 от Конвенцията и производството е все още висящо, Съдът иска от държавата ответник „да приключи наказателното производство колкото е възможно по-бързо... и да освободи жалбоподателя, докато се очаква резултатът от производството“¹¹.

Като приветства тези „логически стъпки по гореспоменатото дело за възстановяване на собствеността“, в особеното си мнение по делото *Assanidze v. Georgia* съдия Коста споменава, че „би било нелогично и даже неморално да се остави Грузия да избира (правните) средства, когато единственият начин за прекратяване на произволното задържане е да се освободи затворникът“.

От това следва, че изборът как да изпълни решението на Съда остава за държавата под надзора на Комитета на министрите, освен ако констатираното нарушение по своята същност е такова, че не оставя никакъв избор на необходимите мерки за отстраняването му.

Приложението на принципа *restitutio in integrum*, оставяйки основното правно средство за защита срещу нарушаването на правата на човека, по естеството си е ограничен. В повечето дела възстановяването на *status quo ante* е невъзможно или много проблематично. Чл. 35 от проектозакона на Международната правна комисия за отговорността на държавата предвижда: „Държава, отговорна за международно неправомерно действие, е длъжна да реституира, т.е. да възстанови положението, съществувало преди извършването на неправомерното действие, освен ако това: (а) не е физически невъзможно; и (б) ползата от реституцията не е пропорционална на компенсацията.

Така по неотдавнашното дело *Gladysheva v. Russia*, след внимателно балансиране на интересите и „като отбеляза липсата на конкурентна трета страна, интереси или друга пречка за реституцията на собствеността на жалбоподателя“, Съдът изиска жалбоподателката „колкото е възможно по-скоро да бъде поставена в положение, равностойно на онова, в което тя би била, ако не е било извършено нарушение на чл. 8 от Конвенцията и чл. 1 от Протокол № 1 към Конвенцията“, и постанови „пълно възстановяване на правото на собственост на жалбоподателката върху апартамента ѝ и анулиране на заповедта за евикция“¹².

По мое мнение настоящото дело представлява изключителна ситуация, при която констатираното нарушение позволява възстановяването на *status quo ante*,

¹⁰ *Assanidze v. Georgia* [GC], no. 71503/01, § 202–203, ECHR 2004-II; също така *Plașcu and Others v. Moldova and Russia* [GC], no. 48787/99, ECHR 2004-VII, и *Fatullayev v. Azerbaijan*, no. 40984/07, 22 април 2010 г.

¹¹ *Şahap Doğan v. Turkey*, no. 29361/07, 27 май 2010 г., и *Yakışan v. Turkey*, no. 13339/03, 6 март 2007 г.

¹² *Gladysheva v. Russia*, no. 7097/10, § 106, 6 декември 2011 г.

което е нито „фактически невъзможно“, нито нарушава „тежестта на пропорционалността“. Съгласна съм с извода на мнозинството, че „поради естеството си ситуацията по настоящото дело не предоставя възможност за реален избор на индивидуалните мерки, необходими за отстраняване на нарушенията на правата на жалбоподателя по Конвенцията“ (§ 208).

За първи път Съдът постановява възстановяване в длъжност на лице, чието освобождение от длъжност е в противоречие с гаранциите по Конвенцията. Това правно средство за защита не е нито ново, нито непознато за други международни юрисдикции. Например Междумериканският съд по правата на човека има няколко такива разпореждания¹³. Друг орган, който не се колебае да постанови възстановяване в длъжност на произволно уволнените от длъжност, е Комитетът по правата на човека към ООН, който счита, че „компенсацията може да включва реституция, реабилитация и мерки за обезщетение“¹⁴, като по този начин поставя реституцията на първо място. По-специално трябва да се спомене разпореждането на Комитета за възстановяване на 68 съдии, чието освобождение от длъжност „представлява атака срещу независимостта на съдебната система“¹⁵.

В настоящото дело споменатата индивидуална мярка е придружена с предложение към държавата – ответник да реформира организацията за дисциплинарни отговорност в съдебната система. Предвид изключителното значение на независимостта на съдебната власт, която е сърцевината на цялата система за защита на правата на човека, Съдът е направил внимателен анализ на целия контекст на проблема, преди да стигне до извода за исканите мерки.

---

¹³ Например по делото *Baena-Ricardo and others v. Panama (270 Workers v. Panama)* (IACtHR, 2 февруари, 2001 г.) за произволното уволнение на 270 държавни служители Съдът постанови държавата да възстанови служителите на предишните им длъжности и да им плати неизплатените заплати. Друг случай е делото *Loayza Tamayo*, Присъда за компенсация (чл. 63, ал. 1 от Американската конвенция по правата на човека), от 27 ноември 1998 г., IACtHR, (Ser. C) No. 42 (1998). Трябва да се отбележи, че за разлика от чл. 41 ЕКПЧ, чл. 63 от Американската конвенция за правата на човека ясно прокламира, че „Ако Съдът констатира, че е налице нарушение на правото на свобода, защитено от тази Конвенция... той ще... постанови, ако е подходящо, да се поправят последиците от мярката или ситуацията, която е представлявала нарушаване на правото на свобода...“.

¹⁴ Комитет по правата на човека, Общ коментар № 31 „Естество на общото правно задължение, наложено на държава – страна по договор“, приет на 29 март 2004 г.

¹⁵ *Busyo and Others v. Democratic Republic of Congo (2003)*, AHR/LR 3 (HRC 2003) относно отстраняването от длъжност на 68 съдии. Комитетът поискал „възстановяването им на обществена длъжност и на постове им с всички последиствия от това, или ако е необходимо, възстановяване на подобни постове“, а също така и „обезщетение, изчислено на база сумата, еквивалентна на заплатата, която биха получавали за времето, докато не бъдат възстановени в длъжност“.

Ето защо съм убедена, че разпореждането за възстановяване на жалбоподателя на длъжността съдия във Върховния съд е в пълно съответствие с ролята на Съда като орган, упълномощен „да гарантира спазването на ангажиментите, поети от високодоговарящите се страни в Конвенцията и протоколите към нея“. Разпореждането освен това е в съответствие със стандартите на международното право.